

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENGER KÖYÜ ve ÇEVRESİ (KULA-MANİSA)’NDE GELENEKSEL
KULLANIMI OLAN BİTKİLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

SERAY YILMAZ

**BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HATAY
ŞUBAT - 2021**

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENGER KÖYÜ ve ÇEVRESİ (KULA-MANİSA)’NDE GELENEKSEL
KULLANIMI OLAN BİTKİLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

SERAY YILMAZ
ORCID: 0000-0003-2470-198X

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Volkan ALTAY
ORCID: 0000-0003-2450-6914

HATAY
ŞUBAT - 2021

05.02.2021

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını ve tez üzerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından hiçbir değişiklik yapılamayacağı için tezin bilgisayar ekranında görüntülendiğinde asıl nüsha ile aynı olması sorumluluğunun tarafıma ait olduğunu beyan ederim.

SERAY YILMAZ

ÖZET

KENGER KÖYÜ ve ÇEVRESİ (KULA-MANİSA)’NDE GELENEKSEL KULLANIMI OLAN BİTKİLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Bu tez çalışmasında, Kenger köyü ve çevresinde yerel halkın geleneksel olarak kullandığı bitkileri tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma süresince anket çalışması kapsamında 93 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Yörede yürütülen etnobotanik çalışmalar sonucunda; 48 familya ve 96 cinse ait toplam 110 bitki taksonun yöre halkı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. En fazla takson içeren ilk 5 familya sırasıyla; Fabaceae (12 takson), Lamiaceae (10 takson), Poaceae (10 takson), Asteraceae (9 takson) ve Rosaceae (6 takson)’dir. Tespit edilen bu 110 bitki taksonun yerel halk tarafından 52’si gıda, 32’si halk ilacı, 11’i baharat, 33’ü hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yörede 37 takson da “süs, oyuncak, inanç, el sanatları, kozmetik, yakacak, süpürge, takı, boya, çit çevirme, ağaç işleri ve temizlik” gibi kullanımların olduğu da tespit edilmiştir.

2021, 78 sayfa

Anahtar Kelimeler: Etnobotanik, Kenger Köyü, Kula, Manisa

ABSTRACT

A STUDY on the TRADITIONAL USE of PLANTS in KENGER VILLAGE and ENVIRONS (KULA-MANİSA)

In this study, investigations were carried out to determine the plants traditionally used by the local people in Kenger village and its surroundings. During the study, 93 resource people were interviewed within the scope of the survey study. As a result of ethnobotanical studies conducted; a total of 110 plant taxa belonging to 48 families and 96 genera were found to be used by the local people. First five families with the highest taxa are; Fabaceae (12 taxa), Lamiaceae (10 taxa), Poaceae (10 taxa), Asteraceae (9 taxa) and Rosaceae (6 taxa). Out of these taxa, 52 are used as food, 32 as folk medicine, 11 as spice and 33 as animal feed by the locals. In addition, 37 taxa have been found to be used as "ornamentals, toys, beliefs, handicrafts, cosmetics, fuel, broom, jewelry, painting, fencing, woodworking and cleaning".

2021, 78 page

Keywords: Ethnobotany, Kenger village Kula, Manisa

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrencilik hayatımın her aşamasında büyük sabır, özveri ve samimiyetle emek veren, çok kıymetli vakitlerini bana ayıran, hem akademik hem sosyal anlamda değerli katkıları ile beni her daim yönlendiren saygıdeğer danışman hocam **Prof. Dr. Volkan ALTAY**'a sonsuz minnet, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Bilim dünyasına kazandırdığı çok sayıda çalışma ile bizlere ilham kaynağı olan saygı değer hocamız sayın **Prof. Dr. Münir ÖZTÜRK** hocamıza da sonsuz minnet, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her aşamasında bana destek olan ve bugünlere gelebilmemde çok büyük emekleri olan sevgili annem **Sultan YILMAZ**'a, babam **Günay YILMAZ**'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Benden hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen yakın çevremdeki çok değerli kıymetli dostlarıma; arazi çalışmalarım boyunca her daim göstermiş oldukları konukseverlik ve yardım için yöre halkına da ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, bu yüksek lisans tez çalışmasını benden yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen ve her daim yanımda olan saygıdeğer abim **Ali YILMAZ**'a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	V
ÇİZELGELER DİZİNİ	VI
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	VII
1. GİRİŞ.....	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	4
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	7
3.1. Materyal.....	7
3.2. Yöntem	7
3.2.1. Arazi çalışmaları ve veri toplama.....	7
3.2.2. Araştırma alanı ve kaynak kişi bilgileri.....	7
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	12
4.1. Araştırma alanında tıbbi olarak kullanılan bitkiler	15
4.2. Araştırma alanında gıda olarak kullanılan bitkiler	29
4.3. Araştırma alanında baharat olarak kullanılan bitkiler	47
4.4. Araştırma alanında hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler.....	50
4.5. Araştırma alanında tespit edilen diğer farklı kullanımlar	58
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	74
KAYNAKLAR	75
ÖZGEÇMİŞ	78

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Araştırma alanına ait bazı fotoğraflar	8
Şekil 3.2. Araştırma alanında görüşülen bazı kaynak kişiler	9
Şekil 4.1. En fazla bitki taksonuna sahip familyalar	15
Şekil 4.2. Araştırma alanında tespit edilen bazı tıbbi bitkiler	26
Şekil 4.3. Halk tıbbında tedavi edilen mevcut rahatsızlıkların yüzdelik oranı	28
Şekil 4.4. Araştırma alanında tespit edilen bazı gıda bitkileri	44
Şekil 4.5. Yörede gıda olarak kullanılan bitkilerin kullanılan kısımlarına ait veriler.....	45
Şekil 4.6. Araştırma alanında tespit edilen diğer farklı kullanımlar	59
Şekil 4.7. Araştırma alanında tespit edilen bazı farklı kullanımlar.....	71

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Araştırma alanında görüşülen kaynak kişilere ait bazı bilgiler.....	10
Çizelge 4.1. Araştırma alanında etnobotanik açıdan kullanımı olan bitkilerin listesi	12
Çizelge 4.2. Tıbbi bitkilerin kullanılan kısımlarına göre yüzdelik dilimi.....	27
Çizelge 4.3. Kullanım/hazırlanış şekline göre tıbbi bitki sayısı.....	27
Çizelge 4.4. Tıbbi bitkiler ile tedavi edilen mevcut rahatsızlıkların yüzdesi.....	28
Çizelge 4.5. Gıda amaçlı olarak kullanılan bitkilerin kısımlarına ait sayısal veriler	45
Çizelge 4.6. Gıda bitkilerinin kullanım şekillerine ait sayısal veriler.....	46
Çizelge 4.7. Araştırma alanında birden fazla etnobotanik açıdan kullanımı olan bitkiler.	72

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

% : Yüzde

°C : Derece Celcius

1. GİRİŞ

İnsanoğlu dünyanın farklı bölgelerine ait birçok farklı kültürlerde her zaman bitkilerle sıkı bir etkileşim içerisinde olmuştur. Bu süreçte, insan-bitki ilişkisi sistematik olarak bilimsel araştırma konusu olmasa da, faydalı gördükleri bitkileri tanımış, tanıtmış ve hastalıkların tedavisinde kullanmıştır. Bu durum zamana ve değişik kültürlerle göre farklılık gösterse de, insanlar bitkilerden genellikle gıda, hastalık tedavisi, alet ve ekipman yapımı, yakıt, hayvan yemi, boyar madde, büyü, nazar gibi inançsal amaçlı benzeri kullanımlar sergilemişlerdir. Bu bilgiler çağlar boyunca kullanım şekillerindeki bazı değişiklik ve gelişmelerle birlikte, nesilden nesile aktarılacak günümüze kadar ulaşmıştır (Baytop, 1984; Tütenocaklı, 2002; Heinrich ve ark., 2004; Deniz ve ark., 2010; Altay ve Karahan, 2012; Maghsudi ve Parsapajouh, 2021).

"Etnobotani" terimini ilk kez Harshberger tarafından 1896 yılında "Etnobotaniğin Amaçları" adlı eserinde ortaya koyulmuştur (Jain, 1986). Etnobotanik terimi üzerine bir çok tanımlama olsa da, genellikle "Bir yörede yaşayan halkın yakın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve o bitki üzerine etkisi" olarak tanımlanmaktadır (Jones, 1941; Jain, 1986; Heinrich ve ark., 2004; Yıldırım, 2004; Altay ve Karahan, 2012).

Etnobotanik çalışmalar, botanik, biyokimya, farmakoloji, toksikoloji, tıp, beslenme, tarım, sosyoloji, antropoloji, dilbilim, tarih ve arkeoloji gibi farklı bilimsel disiplinleri de birbirine bağlamaktadır. Bu nedenle etnobotaniğin bilimde sayısız çıkarımları ve uygulamaları mevcuttur (Alexiades ve Sheldon, 1996; Maghsudi ve Parsapajouh, 2021).

Etnobotanik üzerine yapılmış son güncel bir çalışmada, farklı bitki türlerinin ve bunların yerel halk tarafından kullanımlarının belirlenmesi ve insan kültürleri ve inançları üzerindeki etkilerinin kayıt altına alınmasının son derece önem arz edeceğini vurgulanmıştır (Maghsudi ve Parsapajouh, 2021). Bu nedenle, her bitki türünün farklı dillerde ve lehçelerde, çok sayıda yerel bitki adı olduğundan ve her yerel isim bir dizi bitki türüne atıfta bulunabileceğinden, etnobotanik araştırmalarda bilimsel isimler kullanmak oldukça önemlidir. Bu durum, aynı bitki türlerinin dünyanın farklı coğrafyalarında öneminin belirlenmesinde ve karşılaştırma yapılabilmesinde önemli katkılar sağlar (Maghsudi ve Parsapajouh, 2021). Ayrıca, insanoğlu tarafından geçmişten

günümüze kadar gelmiş bu kullanım alanlarının ve kullanılan bu bitkilerin yerel isimlerinin bilinmesi de, insanlık mirasının yeni kuşaklara aktarılması bakımından çok büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2004; Altay ve Karahan, 2012).

Günümüzde tüm dünyanın önemini kabul ettiği “Etnobotanik çalışmalar”, yalnızca insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerini kaydetmekle kalmaz, aynı zamanda bu etkileşimden doğan sonuçların, kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılmasına, biyolojik çeşitliliğin korunmasına, kullanılan, ihraç edilen ve tehlike altında olan türlerin belirlenmesi ile yasal düzenlemelerin yapılabilmesine de temel oluşturur. Ayrıca, hastalıklara dayanıklılık yönünden önemli katkı sağlayan bitkilerin kültüre alınmalarında ve daha kalıcı renklere sahip solmayan doğal boyaların elde edilebileceği yeni bitki türlerinin belirlenmesinde de kaynak oluşturabilmektedir (Kendir ve Güvenç, 2010; Keskin, 2011; Tütenocaklı, 2014). Özetlemek gerekirse, tıbbi ve ekonomik önemi olan bitkilerin belirlenmesine, hammadde ihtiyacının karşılanarak ilaç sanayinin gelişmesine önemli katkı sağlar. Bunun yanı sıra aktarlık, gıda, arıcılık, kozmetik ve çiçekçilik gibi farklı istihdam alanlarının oluşmasına katkıda da bulunur (Altay ve Karahan, 2012).

Doğadan toplanan bitkilerden yararlanma konusu günden güne artış göstermekte ve dünyadaki çeşitli ülkelerde etnobotanik araştırmalar kapsamında bu bitkiler tespit edilmekte, yayın haline dönüştürülerek kayıt altına alınmaktadır (Tütenocaklı, 2014). Bir ülkenin en değerli doğal kaynağı olan bitkilerden, ülke insanının daha fazla yararlanılabilmesi için bitkilerin tanıtılması, bilgilerin ulusal ve uluslararası yayınlara dönüştürülmesi şarttır. Ülkemiz oldukça zengin floraya sahip olmasının yanında, farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığından dolayı kültürel çeşitlilik açısından da oldukça zengindir (Tütenocaklı, 2014). Önemli bir kültürel mirasa sahip olan ülkemizde, yabani bitkilerin halk arasında tıbbi, gıda, boya, süs ve diğer amaçlarla kullanılışını konu alan bilimsel nitelikteki etnobotanik çalışmaların son yıllarda sayısının gittikçe arttığı görülmektedir (Kendir ve Güvenç, 2010).

Türkiye’de başlatılan araştırmalar bölgesel olduğu gibi il ve ilçe bazında da yürütülmektedir. Ege Bölgesi (Çolakoğlu ve Tömek, 1975), Doğu Anadolu Bölgesi (Öztürk ve Özçelik, 1991), İç Anadolu Bölgesi (Ertuğ-Yaraş, 1996; Ertuğ, 2000), Karadeniz Bölgesi (Bayrak-Özbucak ve ark., 2006), Batı Akdeniz Bölgesi (Fakir ve ark., 2009)’nde yapılan çalışmalar, bölgesel çalışma olarak değerlendirilirken, son zamanlarda

il düzeyinde yapılan çalışmalar nadir olsa da, çoğunlukla ile ve köy bazında yapılan çalışmalar da dikkat çekmeye başlamıştır (elikel, 2002; Emre, 2003; Bıçakçı, 2004; Elçi ve Erik, 2006; Balos, 2007; Cansaran ve ark., 2007; Bulut, 2008; Eşen, 2008; Altundağ, 2009; akılcıoğlu ve ark., 2010; Alpaslan, 2012; Akyol ve Altan, 2013; Tütenocaklı, 2014).

Bu tez çalışması kapsamında, Manisa ilinin Kula ilçesine bağlı Kenger köyü ve çevresinin etnobotanik yönden araştırılması planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırma alanında yerel halkın başta tedavi ve besin kaynağı olmak üzere bitkilerden geleneksel olarak nasıl yararlandığı konusunda yöresel bilgiler derlenmiştir. Böylece bu konudaki bilgilerin unutulmadan gelecek kuşaklara aktarılması mümkün olabileceği gibi, yörede mevcut geleneksel halk botaniğinin daha iyi bilinmesine de önemli katkılar sağlayacağı şüphesizdir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Türkiye’de en kapsamlı ve en eski eserlerden birisi “Türkiye’de Bitkilerle Tedavi (Geçmişte ve Bugün)”dir (Baytop, 1984). Bu eserde, ülkemizin değişik yörelerinde halk ilacı olarak kullanılan pek çok bitkinin botanik özelliği, yetiştiği yerler, farmakolojik özellikleri ve bazı önemli etnobotanik bilgiler derlenmiştir. Bu tarihten günümüze kadar ise, ülkemizin hem zengin bitki çeşitliliğine sahip olması hem de kültürel çeşitlilik açısından zengin olması, pek çok etnobotanik çalışmaların yapılmasına da neden olmuştur (Kendir ve Güvenç, 2010; Tütenocaklı, 2014).

Bu konuda ülkemizde yapılmış çok fazla çalışma olmasına karşılık, sadece araştırma alanına yakın yerler dikkate alınıp, tarihsel sıra gözetilerek aşağıda kısaca sunulmuştur.

Tanker ve Sucu (1983) tarafından Ege Bölgesi’nde halk ilaçları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında, tespit edilen bitkilerin farmakolojik etkileri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Işık ve arkadaşları tarafından 1995 yılında Afyon ilindeki bazı bitki türleri üzerine etnobotanik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, yörede 37 bitkinin çeşitli amaçlarla tüketildiği vurgulanmıştır.

Sayar ve arkadaşları tarafından 1995 yılında Muğla ilinde yaptıkları etnobotanik çalışmada, 141 tıbbi ve 8 baharat bitkisi tespit edilmiştir.

Yücel ve Tülükoğlu (2000) tarafından Gediz ve çevresinde yaptıkları çalışmada, yöresel kullanımı olan 11 farklı halk ilacı tespit etmişlerdir. Tespit edilen bu ilaçlardan dördü solunum sistemi hastalıklarında, üçü sindirim sistemi hastalıklarında, iki tanesi de dolaşım sistemi hastalıklarında kullanıldığı rapor edilmiştir.

Tuzlacı ve Aymaz tarafından 2001 yılında Balıkesir-Gönen’de yaptıkları bir araştırmada, 84 bitki türünün ağırlıklı olarak basur, romatizma, mide ve böbrek rahatsızlıklarında kullanıldığını tespit etmişlerdir. Yine aynı tarihte Duran ve arkadaşları, Balıkesir yöresinde mevcut etnobotanik kullanımı olan toplam 52 doğal meyvenin olduğu bildirilmiştir (Duran ve ark., 2001).

Akçiçek ve Vural tarafından 2003 yılında Afyon Kumalar dağı’nda yaptıkları etnobotanik bir çalışmada ise, 44 tıbbi, 15 gıda, dört yem ve yedi süs bitkisinin kullanımını tespit edilmiştir.

Emre (2003) adlı araştırmacı tarafından, Çanakkale-Ezine yöresinde yaptığı çalışmada, 65 bitkinin halk ilacı olarak kullanıldığını vurgulamıştır. Ayrıca bu bitkiler en çok başta midevi rahatsızlıklar olmak üzere, şeker hastalığı, hemoroid, böbrek kum ve taşı düşürme, soğuk algınlığı ve bazı cilt rahatsızlıklarına karşı kullandığını bildirilmiştir.

Ertuğ (2004) adlı araştırmacı, Bodrum Yarımadası'nda yaptığı etnobotanik çalışmasında, toplam 116 bitkinin tıbbi amaçlı olarak kullanıldığını bildirmiştir. Yine aynı tarihte Uysal ve arkadaşları Ayvacık (Çanakkale) ilçesinde yaptıkları çalışmada ise, tıbbi amaçlarla kullanılan bitkilerin yerel halk tarafından ağırlıklı olarak öksürük, mide ağrısı, böbrek ağrısı, soğuk algınlığı, analjezik, diüretik, hemoroid, yara, tonik, laksatif ve hazımsızlık gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullandıklarını rapor etmişlerdir (Uysal ve ark., 2012).

Ertuğ ve arkadaşları (2004) Denizli-Buldan'da yaptıkları etnobotanik envanter proje çalışmasında, tespit edilen bitkilerin 108'i tıbbi, 97'si gıda, 46'sı el sanatları yapımında, 41'i hayvan yemi ve 11'i de yakacak olarak değerlendirildiğini bildirmişlerdir.

Bulut (2008), Çanakkale-Bayramiç yöresinde yaptığı etnobotanik bir çalışmada, 90'ı tıbbi, 68'si gıda, 27'i hayvan yemi, 17'si bitkisel çay, 15'i süs bitkisi, 14'ü yakacak olarak kullanıldığını bildirmiştir.

2008 yılında Kargıoğlu ve arkadaşları tarafından Afyonkarahisar ilinin farklı ilçelerinde (Sinanpaşa, Hocalar ve Dazkırı) yaptıkları çalışmada, tespit edilen bitkilerin 52'si tıbbi, 37'si gıda, 14'ü hayvan yemi, altısı boya, beşi yakacak, dördü de yapı malzemesi olarak değerlendirildiğini bildirmişlerdir.

Uğulu ve arkadaşları 2009 yılında İzmir'de geleneksel olarak kullanılan 54 familyaya ait toplam 94 bitki türünün olduğunu tespit etmişlerdir.

Bir başka çalışmada ise, 2010 yılında Deniz ve arkadaşları Uşak Üniversitesi 1 Eylül kampüs alanı ve yakın çevresinde yaptıkları etnobotanik çalışmada, 71'i tıbbi, 50'si gıda, 25'i bitkisel çay, altısı baharat, altısı süs ve beş tanesi de yakacak olarak kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Selvi ve arkadaşları 2012 yılında Balıkesir-Kazdağları'nda yaptıkları etnobotanik bir çalışmada ise, bu bölgeden yoğun olarak toplanan 20 farklı bitkinin tıbbi amaçlarla aktarlarda satıldığını tespit etmişlerdir.

Yine aynı tarihte Balıkesir-Edremit Körfezi civarında, Polat ve Satıl tarafından yapılan etnobotanik bir çalışmada, 50 familyaya ait toplam 118 tıbbi bitki tespit edilmiştir. Tespit edilen bu bitkilerin yerel halk tarafından daha çok mide ağrısı, soğuk algınlığı, diyabet, böbrek rahatsızlıkları ve yara tedavisinde kullandıklarını bildirmişlerdir (Polat ve Satıl 2012).

Manisa ili ve yakın çevresinde günümüze kadar yapılmış etnobotanik çalışmalar irdelendiğinde, 2008 yılında Ugurlu ve Secmen tarafından Yunt dağı ve civar köylerde yapılan etnobotanik bir çalışmada, 32 familyaya ait toplam 54 bitkinin yerel halk tarafından tıbbi olarak kullanıldığı ortaya konulmuştur. Uğulu (2011) tarafından yapılmış bir çalışmada ise, yörede 27 familyaya ait toplam 37 bitki taksonunun halk arasında tıbbi olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

2013 yılında, Sargın tarafından yapılan doktora tez çalışması kapsamında, Manisa-Alaşehir ilçesi'nde yerel halk 210 bitki taksonunu halk ilacı, 144 taksonu gıda, 107 taksonu hayvan yemi, 105 taksonu el sanatlarında, 36 taksonu süs bitkisi ve 22 taksonu da yakacak olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Daha sonra, aynı araştırmacı çalışma ekibi ile birlikte, bu tez verilerini farklı bilimsel dergilerde yayınlarak, bilim dünyasına duyurmuştur (Sargın et al. 2013a, 2013b, 2013c).

2013 yılında başka araştırmacılar tarafından Manisa-Turgutlu ilçesi'nde 44 familyaya ait toplam 76 bitkinin tıbbi olarak kullanıldığı (Bulut ve Tuzlacı 2013); Yunt Dağı yakınlarında bulunan Maldan köyü'nde ise, toplam 68 bitkinin farklı geleneksel kullanımı olduğu tespit edilmiştir (Akyol ve Altan 2013).

Sargın ve arkadaşlarının 2015 yılında yaptıkları başka bir çalışmada da, Manisa-Sarıgöl ilçesi'nde 55 familyaya ait toplam 141 bitki taksonu tıbbi amaçla kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Kula ilçesi ve yakın civarda önceden yapılmış çalışmalar incelendiğinde, konumuz ile direkt ilişkisi olmasa da, Kula ilçesi'nde keçecilik, bakırcılık ve halıcılık gibi el sanatları üzerine yapılmış sadece bir lisansüstü tez çalışması mevcuttur (Bozkurt 2010). Ancak, araştırma alanımız olan Manisa-Kula ilçesine bağlı Kenger köyü ve yakın çevresinde yapılmış herhangi bir etnobotanik çalışmaya ise rastlanılmamıştır. Böylelikle bu tez çalışması ile bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu araştırmanın materyalini Kenger köyü ve çevresi (Kula/Manisa)'nde halkın çeşitli amaçlarla kullandığı etnobotanik değerdeki bitkiler oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Arazi çalışmaları ve veri toplama

Bu tez çalışması kapsamında, Manisa'nın Kula ilçesinde yer alan Kenger köyü hakkında bilgiler toplanmış, ayrıca bölgede yaşayan insanları tanıma amaçlı ön görüşmeler yapılmıştır. Araştırma konumuz ile ilgili mevcut etnobotanik bilgiler Kenger köyünde yaşayan yerel kişilerden sağlanmıştır. Yörede yayılış gösteren mevcut bitkilerin geleneksel kullanımı hakkında kişilere öncelikle, bitkinin varsa yerel ismi, daha sonra kullanım amacı, kullanılan kısmı ve kullanım şekilleri ile ilgili kısa anket formları uygulanarak yüz yüze görüşülmüştür. Geleneksel olarak potansiyel kullanımı tespit edilen bu bitki örnekleri usulüne uygun şekilde toplandıktan sonra kurutulmuştur. Kurutulan bu bitkilerin teşhisi de, "Flora of Turkey and the East Aegean Islands" isimli kaynaklardan yararlanılmıştır (Davis 1965-1985).

3.2.2. Araştırma alanı ve kaynak kişi bilgileri

Kula ilçesi, Manisa'nın Uşak tarafında ve İzmir-Ankara karayolu üzerinde bulunmaktadır. İzmir'den 140 km uzaklıktaki Kula, etrafı alçak tepelerle çevrili volkanik bir arazi üzerine kurulmuştur. Yaşam biçimi, doğa ve mimarinin uyumlu bütünlüğü ile oluşan geleneğin korunup, günümüze ulaşabildiği özgün yerleşim yerlerinden birisidir (Bozkurt, 2010). Araştırma alanımızı temsil eden Kenger köyü, Manisa- Kula ilçesine bağlı bir köy olup, kuzey tarafı dağlarla kapalı yamaç bir alanda, vadisi de derin olmayan bir dere içinde kurulmuş, volkanik arazide konumlanmış bir köydür. Arazisinin bir kısmı düzlük, bir kısmı da engebelerdir. Ayrıca araştırma alanının doğusunda, Koca dere üzerinde küçük bir gölet de bulunmaktadır (Wikipedia, 2020) (Şekil 3.1). Bölgede

görülen iklim, akdeniz iklimi ve karasal iklim arasında olup değişkenlik göstermektedir. Genellikle yağışlı ve ılıman geçmekle birlikte, bazı yıllarda soğuk ve kurak geçer. Kar, kuru soğuk, don kış çıkıncaya kadar devam eder. Kula meteoroloji istasyonundan alınan 4 yıllık rasat verilerine göre ortalama sıcaklık 14.3 °C’dir (Anonim, 2020).

Şekil 3.1. Araştırma alanına ait bazı fotoğraflar

Yöre halkı tarım ve hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Yörede genellikle başlıca tarım ürünleri olarak buğday, arpa, nohut, zeytin, ceviz ve kiraz ön plana çıkmaktadır. Ayrıca yöre halkı, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ile uğraşmaktadır. Köyün tahmini olarak toplam nüfusu 183 kişidir. Köyden dışarıya başta Manisa ve İzmir olmak üzere birçok yakın şehir merkezlerine sürekli olarak çok göç verdiğinden, yörede nüfus oranı giderek azalmaktadır (www.wikipedia.org.tr).

Bu tez çalışması kapsamında, farklı kaynak kişilerle özellikle de başta ev ziyaretleri olmak üzere, tarla ve bahçelerde de çalışan yerel halk ile sohbet edilmiştir. Bu nedenle, çalışmada kaynak kişi olarak; yörede mevcut nüfusun orta yaş üstü kadınlar ve erkekler seçilerek geleneksel bilgilerin doğru bir şekilde günümüze aktarılması amaçlanmıştır. Böylelikle yörede yapılan çalışma kapsamında, bilgi edinilen kaynak kişi sayısı toplam 93’tür. Bu kaynak kişilerin 45’i erkek, 48’i ise bayandır (Şekil 3.2). Ayrıca, çalışma boyunca görüşülen bu kaynak kişilere ait yaş, eğitim durumu ve mesleklerine ait veriler ise liste halinde Çizelge 3.1’de sunulmuştur.

Şekil 3.2. Araştırma alanında görüşülen bazı kaynak kişiler

Çizelge 3.1. Araştırma alanında görüşülen kaynak kişilere ait bazı bilgiler

	Ad-Soyad	Cinsiyet	Yaş	Meslek Durumu	Eğitim Durumu
1	Adem YILMAZ	E	73	Emekli memur	Ortaokul
2	Akile ARI	K	70	Ev hanımı	İlkokul
3	Ali AKSU	E	78	Çifti	İlkokul
4	Ali BOZCA	E	58	Çifti	Ortaokul
5	Ali CAN	E	55	Memur	Üniversite
6	Ali CANGÖZ	E	78	Çiftçi, emekli	İlkokul
7	ALİ ÇOLAK	E	72	Çiftçi, emekli memur	Lise
8	Ali YILMAZ	E	30	Memur	Üniversite
9	Alim AVCI	E	50	Çifti	Ortaokul
10	Askar KARAKOÇ	E	53	Çifti	Ortaokul
11	Ayşe POLAT	K	59	Ev hanımı, Pazarcı	İlkokul
12	Bağdat AKÇİL	K	50	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
13	Behiye AKSU	K	80	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
14	Behiye YILMAZ	K	85	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
15	Bektaş AKDAYI	E	93	Çiftçi	İlkokul
16	Bektaş KAHRAMAN	E	87	Çiftçi	İlkokul
17	Bektaş KARAKUŞ	E	75	Emekli memur	Lise
18	Bektaş UĞURLU	E	54	Emekli memur	Üniversite
19	Cemile TOPAK	K	79	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
20	Cennet YAĞIZ	K	60	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
21	Cevdet AKÇA	E	70	Emekli memur	Ortaokul
22	Cevdet YAĞIZ	E	79	Çiftçi	İlkokul
23	Döndü AKKOYUN	K	68	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
24	Durdu KORKMAZ	K	72	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
25	Durdu YILMAZ	K	65	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
26	Düriye YAĞIZ	K	50	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
27	Elif ERGÜL	K	68	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
28	Emel ŞAN	K	32	Memur	Üniversite
29	Emrullah AKSU	E	57	Esnaf	Ortaokul
30	Erbay AKKOYUN	E	75	Çiftçi	İlkokul
31	Ercan ARI	E	77	Çiftçi	İlkokul
32	Eşe AKKOYUN	K	70	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
33	Eşe ÇINAR	K	82	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
34	Fadime AKÇA	K	65	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
35	Fadime AKGÜL	K	60	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
36	Fadime TELLİ	K	80	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
37	Fatma KUŞ	K	55	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
38	Fatma MUTLU	K	45	Çiftçi, Ev hanımı	Lise
39	Fethiye KUŞ	K	78	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
40	Fettah KUŞ	E	79	Çiftçi	İlkokul
41	Gül YAVAŞ	K	49	Ev hanımı	Lise
42	Güllü AKÇA	K	50	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
43	Güllü AKGÜL	K	58	Ev hanımı	Ortaokul
44	Günay YILMAZ	E	57	Çiftçi, muhtar	Ortaokul
45	Günnaz ÇOLAK	K	72	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
46	Haluk GÜLEÇ	E	60	Memur	Üniversite
47	Hasan CANGÖZ	E	73	Çiftçi	İlkokul

Çizelge 3.1. (Devam) Araştırma alanında görüşülen kaynak kişilere ait bazı bilgiler

	Ad-Soyad	Cinsiyet	Yaş	Meslek Durumu	Eğitim Durumu
48	Hasan KAVAK	E	79	Çiftçi	İlkokul
49	Hatice BOZCA	K	55	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
50	Hatice KAHRAMAN	K	68	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
51	Huriye YILMAZ	K	62	Emekli memur	Üniversite
52	Hüseyin Ali AKKOYUN	E	68	Çiftçi	İlkokul
53	Hüseyin ÇOLAK	E	69	Çiftçi	İlkokul
54	Hüseyin KAYA	E	60	Memur	Üniversite
55	Hüsniye AKYÜREK	K	63	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
56	İbrahim PALTA	E	60	Emekli memur, Çiftçi	İlkokul
57	İncilay UĞURLU	K	53	Memur	Lise
58	Kadriye KAHRAMAN	K	63	Çiftçi	İlkokul
59	Kalender DEMİR	E	62	Çiftçi	İlkokul
60	Lütfi YILMAZ	E	75	Emekli, Çiftçi	İlkokul
61	Mahmut ERİM	E	83	Çiftçi	İlkokul
62	Meryem ŞENIRMAK	K	50	Çiftçi, Ev hanımı	Ortaokul
63	Muhammer KAHRAMAN	E	63	Çiftçi	İlkokul
64	Muhlise KAVAK	K	65	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
65	Mülkiye TEZCAN	K	69	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
66	Münevver UĞURLU	K	70	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
67	Müşerref AKGÜL	K	79	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
68	Neziha YILMAZ	K	58	Ev hanımı	Lise
69	Nilifer KARAKOÇ	K	50	Çiftçi, Ev hanımı	Ortaokul
70	Niyazi YILMAZ	E	67	Çiftçi	İlkokul
71	Nur AKSU	K	29	Ev hanımı	Üniversite
72	Özay AKÇİL	E	50	Çiftçi	Ortaokul
73	Remzi UĞURLU	E	78	Çiftçi	Ortaokul
74	Sabriye NOYAN	K	54	Emekli Memur	Üniversite
75	Salih DOĞAN	E	45	Çiftçi	Lise
76	Selver YILMAZ	K	70	Çiftçi, Ev hanımı, Emekli	İlkokul
77	Sultan YILMAZ	K	72	Çiftçi, Ev hanımı, Emekli	İlkokul
78	Sultan YILMAZ	K	53	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
79	Sultan YILMAZ	K	92	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
80	Sultan YILMAZ	K	70	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
81	Şadiye AKSU	K	50	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
82	Şefik TEZCAN	E	75	Çiftçi	İlkokul
83	Şenol YAĞIZ	E	62	Çiftçi	İlkokul
84	Tuncay USLU	E	51	Emekli Memur	Lise
85	Turan AKÇA	E	52	Çiftçi	İlkokul
86	Üstün YILMAZ	E	49	Şöför	Ortaokul
87	Yunus YAĞIZ	E	56	Çiftçi	İlkokul
88	Yunus YAVAŞ	E	55	Memur	Üniversite
89	Yusuf AKSU	E	50	Çiftçi	Ortaokul
90	Zahide YILMAZ	K	79	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
91	Zarife AKGÜN	K	78	Çiftçi, Ev hanımı	İlkokul
92	Zeki YILMAZ	E	63	Emekli memur	Üniversite
93	Ziya AVCI	E	79	Çiftçi	İlkokul

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen 48 familya ve 96 cinse ait toplam 110 bitki taksonu tespit edilmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Araştırma alanında etnobotanik açıdan kullanımı olan bitkilerin listesi (*: doğal; **: kültür)

No	Botaniksel isim	Familiya ismi
1	* <i>Alcea biennis</i> Winterl	Malvaceae
2	** <i>Allium ampeloprasum</i> L.	Amaryllidaceae
3	** <i>Allium cepa</i> L.	Amaryllidaceae
4	** <i>Allium sativum</i> L.	Amaryllidaceae
5	* <i>Alopecurus myosuroides</i> Huds.	Poaceae
6	* <i>Anagallis arvensis</i> ssp. <i>foemina</i> (Mill.) Schinz & Thell.	Primulaceae
7	* <i>Asparagus acutifolius</i> L.	Asparagaceae
8	* <i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Asphodelaceae
9	** <i>Avena barbata</i> Pott ex Link	Poaceae
10	** <i>Brassica juncea</i> (L.) Czern.	Brassicaceae
11	** <i>Brassica napus</i> L. cv. Napobrassica	Brassicaceae
12	* <i>Bromus tectorum</i> L.	Poaceae
13	* <i>Centaurea solstitialis</i> L.ssp. <i>solstitialis</i>	Asteraceae
14	* <i>Cercis siliquastrum</i> L.	Fabaceae
15	* <i>Chenopodium album</i> L.	Amaranthaceae
16	** <i>Cicer arietinum</i> L.	Fabaceae
17	* <i>Cistus salviifolius</i> L.	Cistaceae
18	* <i>Convolvulus arvensis</i> L.	Convolvulaceae
19	* <i>Coronilla parviflora</i> Willd.	Fabaceae
20	* <i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	Rosaceae
21	* <i>Crocus biflorus</i> Mill.	Iridaceae
22	** <i>Cucurbita moschata</i> Duchesne ex Poir.	Cucurbitaceae
23	** <i>Cucurbita pepo</i> L.	Cucurbitaceae
24	* <i>Cupressus sempervirens</i> L.	Cupressaceae
25	* <i>Digitaria sanguinalis</i> (L.) Scop.	Poaceae
26	* <i>Dioscorea communis</i> (L.) Caddick & Wilkin	Dioscoreaceae
27	* <i>Doronicum orientale</i> Hoffm.	Asteraceae
28	* <i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	Cucurbitaceae
29	* <i>Echinophora chrysantha</i> Freyn & Sint.	Apiaceae
30	** <i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	Elaeagnaceae
31	* <i>Ephedra major</i> Host	Ephedraceae
32	* <i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér. ex Aiton	Geraniaceae
33	** <i>Ficus carica</i> L.	Moraceae
34	** <i>Helianthus annuus</i> L.	Asteraceae
35	** <i>Helianthus tuberosus</i> L.	Asteraceae
36	** <i>Hordeum vulgare</i> L.	Poaceae
37	* <i>Hypericum perforatum</i> L.	Hypericaceae
38	** <i>Iris germanica</i> L.	Iridaceae

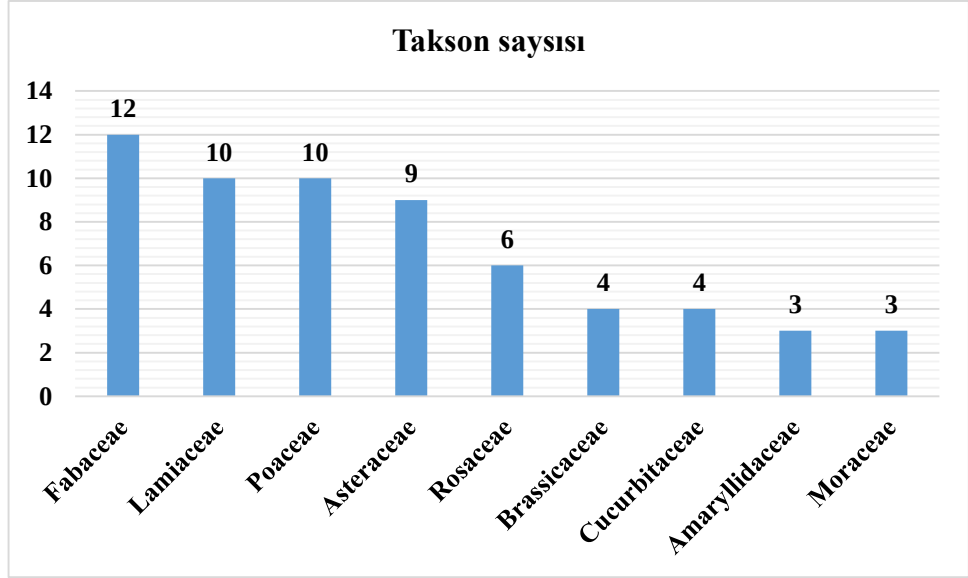
Çizelge 4.1. (Devam) Araştırma alanında etnobotanik açıdan kullanımı olan bitkilerin listesi (*: doğal; **: kültür)

No	Botaniksel isim	Familiya ismi
39	** <i>Juglans regia</i> L.	Juglandaceae
40	* <i>Jurinea consanguinea</i> DC.	Asteraceae
41	** <i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.	Cucurbitaceae
42	* <i>Lamium amplexicaule</i> L.	Lamiaceae
43	* <i>Lathyrus digitatus</i> (Bieb.) Fiori	Fabaceae
44	* <i>Lathyrus setifolius</i> L.	Fabaceae
45	** <i>Lepidium sativum</i> L.	Brassicaceae
46	** <i>Maclura pomifera</i> (Raf.) C.K. Schneid.	Moraceae
47	* <i>Malva sylvestris</i> L.	Malvaceae
48	* <i>Matricaria chamomilla</i> L.	Asteraceae
49	* <i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bortal.	Fabaceae
50	** <i>Mentha</i> × <i>piperita</i> L.	Lamiaceae
51	** <i>Morus nigra</i> L.	Moraceae
52	* <i>Myrtus communis</i> L.	Myrtaceae
53	* <i>Nasturtium officinale</i> W.T. Aiton	Brassicaceae
54	* <i>Neotinea tridentata</i> (Scop.) R.M.Bateman, Pridgeon & M.W.Chase	Orchidaceae
55	** <i>Ocimum basilicum</i> L.	Lamiaceae
56	** <i>Olea europaea</i> L.	Oleaceae
57	* <i>Orchis pallens</i> L.	Orchidaceae
58	* <i>Origanum onites</i> L.	Lamiaceae
59	* <i>Origanum sipyleum</i> L.	Lamiaceae
60	* <i>Osyris alba</i> L.	Santalaceae
61	* <i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	Rhamnaceae
62	* <i>Papaver rhoeas</i> L.	Papaveraceae
63	** <i>Papaver somniferum</i> L.	Papaveraceae
64	* <i>Peganum harmala</i> L.	Zygophyllaceae
65	** <i>Phacelia tanacetifolia</i> Benth.	Boraginaceae
66	* <i>Phleum pratense</i> L.	Poaceae
67	* <i>Pinus brutia</i> Ten.	Pinaceae
68	* <i>Pinus pinea</i> L.	Pinaceae
69	* <i>Pistacia terebinthus</i> L.	Anacardiaceae
70	** <i>Pisum sativum</i> L.	Fabaceae
71	* <i>Platanus orientalis</i> L.	Platanaceae
72	* <i>Poa bulbosa</i> L.	Poaceae
73	* <i>Polygonum aviculare</i> L.	Polygonaceae
74	* <i>Populus alba</i> L.	Salicaceae
75	* <i>Portulaca oleracea</i> L.	Portulacaceae
76	** <i>Prunus avium</i> L.	Rosaceae
77	** <i>Punica granatum</i> L.	Lythraceae
78	* <i>Pyrus amygdaliformis</i> Vill.	Rosaceae
79	* <i>Quercus coccifera</i> L.	Fagaceae
80	* <i>Quercus ithaburensis</i> Decne. ssp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge	Fagaceae
81	* <i>Rhus coriaria</i> L.	Anacardiaceae
82	* <i>Rosa canina</i> L.	Rosaceae
83	** <i>Rosa</i> spp.	Rosaceae
84	* <i>Rubus sanctus</i> Schreb.	Rosaceae

Çizelge 4.1. (Devam) Araştırma alanında etnobotanik açıdan kullanımı olan bitkilerin listesi (*: doğal; **: kültür)

No	Botaniksel isim	Familiya ismi
85	* <i>Rumex acetosella</i> L.	Polygonaceae
86	** <i>Saponaria officinalis</i> L.	Caryophyllaceae
87	** <i>Secale cereale</i> L.	Poaceae
88	** <i>Sesamum indicum</i> L.	Pedaliaceae
89	* <i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.	Asteraceae
90	* <i>Solanum americanum</i> Mill.	Solanaceae
91	* <i>Spartium junceum</i> L.	Fabaceae
92	* <i>Stellaria media</i> (L.) Vill	Caryophyllaceae
93	* <i>Teucrium polium</i> L.	Lamiaceae
94	* <i>Thymbra spicata</i> L.	Lamiaceae
95	* <i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	Lamiaceae
96	* <i>Tragopogon porrifolius</i> L. ssp. <i>longirostris</i> (Sch.Bip.) Greuter	Asteraceae
97	* <i>Tragopogon pratensis</i> L.	Asteraceae
98	* <i>Tribulus terrestris</i> L.	Zygophyllaceae
99	* <i>Trifolium campestre</i> Schreb.	Fabaceae
100	* <i>Trifolium nigrescens</i> Viv. ssp. <i>petrisavi</i> (Clem) Holmboe	Fabaceae
101	* <i>Trifolium spumosum</i> L.	Fabaceae
102	** <i>Triticum aestivum</i> L.	Poaceae
103	* <i>Tulipa orphanidea</i> Boiss. ex Heldr.	Liliaceae
104	* <i>Urtica urens</i> L.	Urticaceae
105	* <i>Valeriana officinalis</i> L.	Caprifoliaceae
106	* <i>Verbascum</i> sp.	Scrophulariaceae
107	** <i>Vicia faba</i> L.	Fabaceae
108	* <i>Vitex agnus-castus</i> L.	Lamiaceae
109	** <i>Zea mays</i> L.	Poaceae
110	* <i>Ziziphora taurica</i> M.Bieb.	Lamiaceae

Etnobotanik kullanımı olduğu tespit edilen bu bitki listesinde, en fazla taksona sahip ilk 5 familya sırasıyla; Fabaceae, Lamiaceae, Poaceae, Asteraceae ve Rosaceae şeklindedir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. En fazla bitki taksonuna sahip familyalar

Araştırma alanında tespit edilen bu bitkiler etnobotanik veriler bazında “**Tıbbi**”, “**Gıda**”, “**Baharat**”, “**Hayvan yemi**” ve “**Diğer farklı kullanımlar**” şeklinde gruplandırılmıştır. Her bir gruplandırmada bitki taksonlarına ait bilgiler alfabetik sıra dikkate alınarak aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

4.1. Araştırma alanında tıbbi olarak kullanılan bitkiler

1. Tür Adı : *Alcea biennis* Winterl (Malvaceae)
Lokalite : Karataş mevki yol kenarları
Yerel adı : Gül hatmi, Peygamber övenderesi
Bilgi veren kişiler : Elif Ergül, Sultan Yılmaz, Durdu Yılmaz
Kullanılan kısım : Çiçekli kısım
Kullanım amacı : Grip, nezle, soğuk algınlığı, öksürük
Kullanım şekli : Bitkinin kurutulmuş çiçeklerinden 3-5 tanesi kaynatılmış suyun içerisine ilave ederek bitkisel çay şeklinde kullanılmaktadır.

2. Tür Adı : *Allium cepa* L. (Amaryllidaceae)
Lokalite : Bahçe ve tarım arazilerinde
Yerel adı : Soğan

Bilgi veren kişiler : Muhlise Kavak, Zahide Yılmaz
Kullanılan kısmı : Soğan
Kullanım amacı : Burkulma, Şişlik, Ağrı kesici
Kullanım şekli : İki ya da üç tane kuru soğanın tamamı bir poşete koyulur. Bir taş yardımıyla suyu çıkana kadar ezilir ve elde edilen lapa ağrıyan bölgeye sarılır.

3. Tür Adı : *Allium sativum* L. (Amaryllidaceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Sarımsak
Bilgi veren kişi : Sultan Yılmaz
Kullanılan kısmı : Kuru sarımsak dişleri (bulbus dişleri)
Kullanım amacı : Kulak ağrıları
Kullanım şekli : Közlenmiş sarımsak tanelerinin kabukları soyulup zeytinyağının içine batırılarak ılık bir şekilde kulağa koyulur ve bezle örtülür. Bir iki saat kadar bekletildikten sonra, sarımsak dişleri çıkartılır.

4. Tür Adı : *Avena barbata* Pott ex Link (Poaceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Yulaf
Bilgi veren kişi : Günay Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Soğuk algınlığı, öksürük ve grip
Kullanım şekli : Kurutulan toprak üstü kısımlarından bir tutam kaynamış su içine eklenip 2-3 dakika bekletildikten sonra bitkisel çay olarak tüketilir.

5. Tür Adı : *Cistus salviifolius* L. (Cistaceae)
Lokalite : Göllü mezar, Kesmeli ve Dalgın mevkileri
Yerel adı : Yakı otu, Yakı calbası
Bilgi veren kişiler : Akile Arı, Cennet Yağız, Hatice Bozca
Kullanılan kısmı : Yapraklar
Kullanım amacı : Kabızlık giderici, balgam söktürücü ve soğuk algınlığı

Kullanım şekli : Kurutulan yapraklar bir bardak kaynamış su içine bir tutam eklenip bitkisel çay olarak tüketilir.

6. Tür Adı : *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich (Cucurbitaceae)

Lokalite : Kesmeli mevki yol kenarları

Yerel adı : Fışkırdak, Eşek hıyarı, Cırtlavuk

Bilgi veren kişiler : Münevver Uğurlu, Remzi Uğurlu

Kullanılan kısmı : Meyveli kısım

Kullanım amacı : Sinüzit

Kullanım şekli : Meyvenin sıkılmasıyla elde edilen sıvıdan bir iki damla burnuna damlatılarak kullanılmaktadır.

7. Tür Adı : *Elaeagnus angustifolia* L. (Elaeagnaceae)

Lokalite : Karataş Mevki

Yerel adı : İğde ağacı

Bilgi veren kişiler : Durdu Korkmaz, Cemile Topak

Kullanılan kısmı : Çiçekli kısımlar

Kullanım amacı : Hazımsızlık

Kullanım şekli : Kurutulmuş çiçekler kaynamış suyun içine bir tutam atılıp 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

8. Tür Adı : *Ephedra major* Host (Ephedraceae)

Lokalite : Volkanik araziler ve Kesmeli mevki

Yerel adı : Goruk, Baruk

Bilgi veren kişiler : İncilay Uğurlu, Günay Yılmaz

Kullanılan kısmı : Genç sürgünleri

Kullanım amacı : Soğuk algınlığı ve grip

Kullanım şekli : Bu bitkinin taze dalları soğuk su içine bir tutam eklenip 5-10 dakika kaynatıldıktan sonra içilir.

9. Tür adı : *Ficus carica* L. (Moraceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçelerde ve yol kenarlarında

Yerel adı : Yemiş, İncir
Bilgi veren kişiler : Muhammer Kahraman, Sultan Yılmaz, Dürüye Yağız
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım amacı : Siğiller, mide ağrısı
Kullanım şekli : Ellerde çıkan siğillere karşı, incir meyvesinden çıkan beyaz süt sürülür. Mide ağrısı için de zeytinyağı içerisinde bir hafta bekletilen kuru incirler sabah aç karnına bir tane yenilir.

10. Tür Adı : *Hypericum perforatum* L. (Hypericaceae)
Lokalite : Korkular ve Alabayır mevkileri
Yerel adı : Sarı kantaron, Kantaron
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Durdu Yılmaz
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısmı
Kullanım amacı : Yara iyileştirici, cilt leke giderici, mide ağrısı ve mide ülseri
Kullanım şekli : Zeytinyağı içine bitkinin toprak üstü kısımları eklenerek, karanlık bir ortamda yaklaşık 40 gün bekletildikten sonra elde edilen bu kantaron yağından yara ve cilt lekeleri için üzerine sürülürken, mide ağrıları ve ülser rahatsızlıkları için de bir tatlı kaşığı içilir.

11. Tür Adı : *Maclura pomifera* (Raf.) C.K. Schneid. (Moraceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçelerde
Yerel adı : Deli portakal
Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Günnaz Çolak, Fadime Telli
Kullanılan kısım : Meyve kısmı
Kullanım amacı : Diz ağrısı
Kullanım şekli : Meyve kesilip içindeki sütü kısmı dizlere masaj şeklinde sürülür.

12. Tür Adı : *Matricaria chamomilla* L. (Asteraceae)
Lokalite : Çayırılık alanlar, Nadasa bırakılmış tarım arazileri
Yerel adı : Papatya
Bilgi veren kişiler : Emrullah Aksu, Kadriye Kahraman, Hatice Bozca
Kullanılan kısım : Çiçekli kısımlar

Kullanım amacı : Boğaz ağrısı, soğuk algınlığı, saç dökülmesi, uykusuzluk
Kullanım şekli : Araziden toplanan bu bitki yıkanıp kurutulduktan sonra, özellikle de kış aylarında boğaz ağrısı, soğuk algınlığı ve uykusuzluğa karşı, kaynamış suyun içine bir tutam atılıp 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir. Ayrıca yöre halkının bu bitkisel çayı ılındıktan sonra saçlar için durulama işlemi yaparak, saç dökülmesine karşı iyi geldiğine inanmaktadır.

13. Tür Adı : *Mentha × piperita* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçelerde
Yerel adı : Nane, Nene
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Müşerref Akgül
Kullanılan kısım : Yaprak
Kullanım amacı : Mide ağrısı ve mide bulantısı
Kullanım şekli : Kaynamış suya bir tatlı kaşığı kuru nane eklenip, üzerine de limon sıkılarak bir bardak içilir.

14. Tür Adı : *Morus nigra* L. (Moraceae)
Lokalite : Çeşme mevki, Şahsa ait bahçeler ve yol kenarları
Yerel adı : Karadut, Dut
Bilgi veren kişiler : Hüseyin Kaya, Selver Yılmaz
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım amacı : Yöresel olarak 'Aft' olarak adlandırılan ağız içi iltihaplarına karşı kullanılmaktadır.
Kullanım şekli : Meyveler taze olarak yenilmektedir. Eğer taze meyve toplama zamanı geçmiş ise, bu duttan yapılan reçel de bu amaç için kullanılmaktadır.

15. Tür Adı : *Ocimum basilicum* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçelerde
Yerel adı : Fesleğen
Bilgi veren kişiler : Günnaz Çolak, Adem Yılmaz
Kullanılan kısım : Yaprak
Kullanım amacı : Uykusuzluk

Kullanım şekli : Kurutulmuş fesleğen yaprakları kaynamış su içine bir tutam eklenip 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

16. Tür adı : *Olea europaea* L. (Oleaceae)

Lokalite : Zeytinlik alanlar

Yerel adı : Zeytin

Bilgi veren kişiler : İbrahim Palta, Günnaz Çolak, Adem Yılmaz

Kullanılan kısım : Meyveden elde edilen yağ, yaprak

Kullanım amacı : Şeker hastalığı, ağrı kesici ve ateş düşürücü

Kullanım şekli : Bir fincan zeytinyağı içerisine iki çorba kaşığı sirke ve iki tane aspirin toz haline getirilip ilave edilerek bir karışım hazırlanır. Hazırlanan bu karışım ile tüm vücut masaj yapılarak ateş düşürücü ve ağrı kesici özelliği olduğuna inanılmaktadır. Şeker hastalığına karşı kurutulmuş zeytin yaprakları kaynamış su içine bir tutam eklenip 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

17. Tür Adı : *Paliurus spina-christi* Mill. (Rhamnaceae)

Lokalite : Ova yolu, Aktaş ve Kesmeli mevkileri

Yerel adı : Çaltı diken, Çaltı, Karaçalı

Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Zahide Yılmaz

Kullanılan kısım : Meyve ve yaprak

Kullanım amacı : Mide ağrısı, ishal ve çıbanların tedavisinde

Kullanım şekli : Taze yapraklarıyla yapılan lapa çıbanlar üzerine sürülür. Birkaç saat bekletildikten sonra yıkanır. İshal ve mide ağrıları için, 2 bardak suya bir çorba kaşığı meyve konularak 5-10 dakika kaynatılır, tatlandırıcı olarak da bal eklenerek içilir.

18. Tür Adı : *Platanus orientalis* L. (Platanaceae)

Lokalite : Beş çeşme ve Bağın kıyı mevkileri

Yerel adı : Çınar

Bilgi veren kişi : Bektaş Akdayı

Kullanılan kısım : Yaprak

Kullanım amacı : Diz ağrıları ve kireçlenme için

Kullanım şekli : Kurutulmuş ve ufalanmış çınar yaprakları kaynamış su içine bir tutam eklenip 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

19. Tür Adı : *Portulaca oleracea* L. (Portulacaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Semizotu, Semizlik

Bilgi veren kişiler : Behiye Aksu, Erbay Akkoyun

Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı : Hazımsızlık ve kabızlık

Kullanım şekli : Bu bitkinin taze sürgünleri güzelce yıkandıktan sonra pişirilir.

Daha sonra üzerine sarımsaklı yoğurt eklenerek afiyetle yenilir.

20. Tür Adı : *Prunus avium* L. (Rosaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Kiraz

Bilgi veren kişiler : Müşerref Akgün, Muhlise Kavak

Kullanılan kısım : Meyve sapı

Kullanım amacı : Ödem giderici

Kullanım şekli : Kurutulan meyve sapları su ile kaynatılıp 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

21. Tür Adı : *Quercus ithaburensis* Decne. ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge (Fagaceae)

Lokalite : Yol kenarları

Yerel adı : Meşe ağacı, Palamut ağacı, Tal ağacı

Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Kalender Demir, Bektaş Karakuş

Kullanılan kısım : Yaprak ve tohum

Kullanım amacı : Ağrı kesici, Şeker hastalığı

Kullanım şekli : Taze yaprakları dövülerek lapa haline getirilir. Daha sonra bu lapa ağrıyan bölgeye uygulanır. Pelit adı verilen tohumlar ise, yüksek şekeri düşürmek için çiğ olarak tüketilir.

22. Tür Adı : *Rhus coriaria* L. (Anacardiaceae)
Lokalite : Kesmeli Mevki, Volkanik araziler
Yerel adı : Sumak, Somak
Bilgi veren kişiler : Zeki Yılmaz, Huriye Yılmaz
Kullanılan kısım : Olgunlaşmış meyveler
Kullanım amacı : Şeker hastalığı
Kullanım şekli : Toplanan meyveler yıkanıp kurutulduktan sonra, değirmende öğütülerek toz haline getirilir. Kaynamış suya bir tatlı kaşığı bu tozdan ilave edilip, 5 dakika bekletildikten sonra içilir.

23. Tür Adı : *Rosa canina* L. (Rosaceae)
Lokalite : Ova ve Çeşme mevkileri
Yerel adı : Kuşburnu, Öküzgözü
Bilgi veren kişiler : İbrahim Palta, Düriye Yağız
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım amacı : Boğaz ağrısı, soğuk algınlığı, vücut direnci
Kullanım şekli : Olgunlaşmış meyveler sonbaharda toplanır. Bir avuç kadar kuşburnu meyvesi havanda ezilerek ortalama beş su bardağı su ile on dakika kaynatılır. 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

24. Tür Adı : *Solanum americanum* Mill. (Solanaceae)
Lokalite : Yol kenarları
Yerel adı : Köpek öldüren, Köpek üzümü
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Günnaz Çolak
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım amacı : Mide ağrısı
Kullanım şekli : Olgunlaşmış meyvelerden taze olarak bir tane tüketilmektedir. Yöre halkı bu bitkinin zehirli olduğuna inandığı için, bu kullanım günümüzde artık terk edilmiştir.

25. Tür Adı : *Spartium junceum* L. (Fabaceae)
Lokalite : Aktaş ve Kuyruk tarla mevkileri

Yerel adı : Katırtırnağı
Bilgi veren kişiler : Fethiye Kuş, Fatma Kuş
Kullanılan kısmı : Dallı kısımlar
Kullanım amacı : Romatizma
Kullanım şekli : Yöre halkı tarafından toplanan bu bitki kurutulduktan sonra, kaynatılmış suya bir çay kaşığı kadar ufalanmış parçalar halinde ilave edilip, 5-10 dakika bekletildikten sonra içilir.

26. Tür Adı : *Teucrium polium* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Pandilli'nin ölüsü mevki
Yerel adı : Acı yavşan otu
Bilgi veren kişi : Sultan Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Mide ağrısı ve hazımsızlık
Kullanım şekli : Kurutulmuş bitkiden kaynamış su içine bir tutam eklenip 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

27. Tür Adı : *Thymbra spicata* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Göllü Mezar, Kırtas ve Gördes Mevkileri
Yerel adı : Odun kekiği, Zahter, Kara kekik
Bilgi veren kişiler : Güllü Akgül, Bektaş Uğurlu
Kullanılan kısım : Çiçekli kısımlar
Kullanım amacı : Boğaz ağrısı, soğuk algınlığı
Kullanım şekli : Kurutulmuş bitkiden kaynamış su içine bir tatlı kaşığı eklenip, 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

28. Tür Adı : *Thymus longicaulis* C. Presl (Lamiaceae)
Lokalite : Karşı tepe mevki
Yerel adı : Yer kekiği, Kara kekik
Bilgi veren kişiler : Ali Yılmaz, Zahide Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Soğuk algınlığı ve grip

Kullanım şekli : Kurutulmuş bitkiden kaynamış su içine bir tatlı kaşığı eklenip, 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

29. Tür Adı : *Tribulus terrestris* L. (Zygophyllaceae)

Lokalite : Tarım arazisi, yol kenarları

Yerel adı : Pıtrak, Bıtırak, Çoban çökerten

Bilgi veren kişiler : Münevver Uğurlu, Kadriye Kahraman

Kullanılan kısmı : Meyve

Kullanım amacı : Şeker hastalığı

Kullanım şekli : Kurutulan meyveler su ile kaynatılıp 5-10 dakika bekletildikten sonra içilir.

30. Tür Adı : *Verbascum* sp. (Scrophulariaceae)

Lokalite : Kırdas, Ova ve Tepe mevki yol kenarları

Yerel adı : Sığırkuyruğu

Bilgi veren kişiler : Mülkiye Tezcan, Müşerref Akgül, Durdu Yılmaz

Kullanılan kısmı : Çiçek

Kullanım amacı : Grip, nezle, soğuk algınlığı, mide ağrısı

Kullanım şekli : Kaynamış su içine bir tatlı kaşığı kadar kurutulmuş çiçekler eklenip, 3-5 dakika bekletildikten sonra süzülerek içilir.

31. Tür Adı : *Zea mays* L. (Poaceae)

Lokalite : Kenger ovası tarım arazileri

Yerel adı : Mısır, Darı

Bilgi veren kişiler : Fatma Mutlu, Hüseyin Çolak, Yunus Şafak, Günay Yılmaz

Kullanılan kısmı : Mısır püskülü

Kullanım amacı : Ödem söktürücü, zayıflama

Kullanım şekli : Ayıklanmış ve kurutulmuş olan mısır püsküllerinden kaynamış suyun içine bir tutam atılıp 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

32. Tür Adı : *Ziziphora taurica* M.Bieb. (Lamiaceae)

Lokalite : Buzalık ve Pandilli'nin ölüsü mevkileri

Yerel adı : Karaca
Bilgi veren kişi : Sultan Yılmaz
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Mide ağrısı
Kullanım şekli : Kurutulmuş olan bitkilerden kaynamış suyun içine bir tutam atılıp 3-5 dakika bekletildikten sonra içilir.

Araştırma alanında tespit edilen **32 tıbbi bitki** taksonu (Şekil 4.2) kullanılan kısımlarına göre değerlendirildiğinde, en yaygın kullanım olarak meyve (% 22.86) dikkat çekmektedir. Kullanılan diğer yaygın bitki kısımları ise sırasıyla yaprak (% 20.00), toprak üstü kısımları (% 17.14), çiçek (% 14.28) ve bulb (% 5.70) şeklindedir (Çizelge 4.2). Halk tıbbında kullanılan bu bitkilerin en çok tercih edilen kullanım/hazırlanış şekilleri ise “İnfüzyon ve Dekoksiyon” şeklinde olduğu görölmektedir (Çizelge 4.3).

Alcea biennis Winterl

Rosa canina L.

Cistus salviifolius L.

Hypericum perforatum L.

Ecballium elaterium (L.) A.
Rich.

Tribulus terrestris L.

Solanum americanum Mill.

Maclura pomifera (Raf.) C.K.
Schneid.

Paliurus spina-christi Mill.

Şekil 4.2. Araştırma alanında tespit edilen bazı tıbbi bitkiler

Çizelge 4.2. Tıbbi bitkilerin kullanılan kısımlarına göre yüzdelik dilimi

Kullanılan kısımlar	%
Meyva	22.86
Yaprak	20.00
Toprak üstü kısımlar	17.14
Çiçek	14.28
Soğan	5.70
Taze sürgünler	2.86
Lateks	2.86
Gövde	2.86
Tohum	2.86
Meyva sapı	2.86
Zeytinyağı	2.86
Mısır püskülü	2.86

Çizelge 4.3. Kullanım/hazırlanış şekline göre tıbbi bitki sayısı

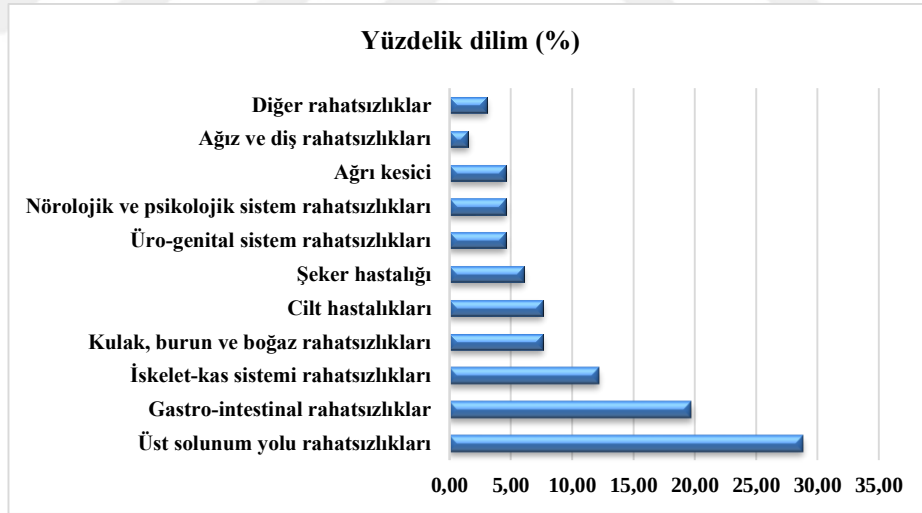
Kullanım Şekli	Takson sayısı
İnfüzyon	16
Dekoksiyon	6
Lapa	3
Masaj	3
Taze/Çiğ tüketim	3
Sıcak kompreks	1
Damlatma	1
Losyon (lateks)	1
Şurup	1
Durulama	1
Reçel	1
Haşlama-Kavurma	1

Yöre halkı tedavi edici olduğuna inandığı bu bitkileri soğuk algınlığında, mide ağrısında, grip, şeker hastalığı, ağrı kesici, hazımsızlık, boğaz ağrısı, nezle, öksürük, kabızlık, diz ağrısı, uykusuzluk, ödem giderici, burkulma, şişlik, kulak ağrısı, balgam söktürücü, sinüzit, siğiller, zayıflama, mide ülseri, yaralar, cilt lekeleri, saç dökülmesi, mide bulantısı, ağız içi iltihabı, ateş düşürücü, ishal, çıban, kireçlenme, vücut direnci ve romatizma gibi hastalıkların tedavisinde farklı şekillerde kullanılmaktadır. Bu rahatsızlıklar içerisinde en çok soğuk algınlığı (% 13.64), mide ağrısı (%12.13), grip (% 7.58) ve şeker hastalığı (% 6.57)'na karşı tıbbi bitkilerin kullanımı dikkat çekmektedir.

Yöre halkı ile yapılan anket görüşmeleri sonucunda, tespit edilen rahatsızlıklar gruplandırıldığında, en çok üst solunum yolu (% 28.81), gastro-intestinal (% 19.70) ve iskelet-kas sistemi (% 12.12) rahatsızlıklarına karşı tıbbi bitki kullanımların öne çıktığı görülmektedir (Çizelge 4.4 ve Şekil 4.3).

Çizelge 4.4. Tıbbi bitkiler ile tedavi edilen mevcut rahatsızlıkların yüzdesi

Hastalık grubu	Yüzdelik dilim (%)
Üst solunum yolu rahatsızlıkları	28.81
Gastro-intestinal rahatsızlıklar	19.70
İskelet-kas sistemi rahatsızlıkları	12.12
Kulak, burun ve boğaz rahatsızlıkları	7.57
Cilt hastalıkları	7.55
Şeker hastalığı	6.07
Üro-genital sistem rahatsızlıkları	4.55
Nörolojik ve psikolojik sistem rahatsızlıkları	4.55
Ağrı kesici	4.55
Ağız içi rahatsızlıkları	1.51
Diğer rahatsızlıklar	3.02

Şekil 4.3. Halk tıbbında tedavi edilen mevcut rahatsızlıkların yüzdelik oranı

Araştırma alanında en çok bilinen ve yaygın olarak kullanılan tıbbi bitkiler ise, soğan (*Allium cepa* L.), yemiş (*Ficus carica* L.), kantaron (*Hypericum perforatum* L.), papatya (*Matricaria chamomilla* L.), nane (*Mentha × piperita* L.), karadut (*Morus nigra*

L.), zeytin (*Olea europaea* L.), somak (*Rhus coriaria* L.), kuşburnu (*Rosa canina* L.) ve yer kekiği (*Thymus longicaulis* C. Presl)'dir.

4.2. Araştırma alanında gıda olarak kullanılan bitkiler

1. Tür Adı : *Allium ampeloprasum* L. (Amaryllidaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Pıransa, Pırasa

Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Müşerref Akgül

Kullanılan kısmı : Soğan, yaprak

Kullanım şekli : Temizlenen pırasalar küçük parçalar halinde doğranır. Üzerine biraz tuz ve limon suyu ilave edilerek salatası yapılır. Zeytinyağında kavrulan pırasaların da üzerine yumurta kırılarak yemeği yapılır.

2. Tür Adı : *Allium cepa* L. (Amaryllidaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Soğan

Bilgi veren kişiler : Muhlise Kavak, Zahide Yılmaz

Kullanılan kısmı : Yaprak

Kullanım şekli : Cukcuk adı verilen olgunlaşan soğan yaprakları yıkanıp doğranır ve tavada biraz zeytinyağında kavrulur. Üzerine yumurta kırılarak servis edilir.

3. Tür Adı : *Allium sativum* L. (Amaryllidaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Sarımsak

Bilgi veren kişi : Sultan Yılmaz

Kullanılan kısmı : Bitkinin tamamı (kökleri hariç)

Kullanım şekli : Taze olarak bitkinin soğan ve toprak üstü kısımları tüketilmektedir.

4. Tür Adı : *Asparagus acutifolius* L. (Asparagaceae)

Lokalite : Kırtaş, Aktaş ve Gördes mevkileri

Yerel adı : Kuş konmaz, Tilkikuyruğu
Bilgi veren kişiler : İncilay Uğurlu, Sultan Yılmaz, Eşe Akkoyun
Kullanılan kısmı : Taze sürgünler
Kullanım şekli : Taze sürgünleri soğanla kavrulduktan sonra, üzerine yumurta kırılıp tüketilmektedir. Tereyağında hafif kavrulmuş olan taze sürgünlere zeytinyağı, soğan, domates, maydanoz, limon, ceviz parçaları ve biraz da peynir ilave edilerek salata şeklinde soğuk olarak tüketilmektedir.

5. Tür Adı : *Asphodelus aestivus* Brot. (Asphodelaceae)
Lokalite : Kırtaş, Göllü mezar ve Dalgın mevkileri
Yerel adı : Kiriş göbeği
Bilgi veren kişiler : Haluk Güleç, Yunus Yavaş
Kullanılan kısmı : Taze sürgünler
Kullanım şekli : Taze sürgünleri zeytinyağında soğanla kavrulup üzerine yumurta kırılarak tüketilir.

6. Tür Adı : *Brassica juncea* (L.) Czern. (Brassicaceae)
Lokalite : Yaylak ve Kocalan mevkileri
Yerel adı : Hardal
Bilgi veren kişiler : Zarife Akgün, Durdu Korkmaz
Kullanılan kısmı : Genç sürgünler
Kullanım şekli : Bu bitkinin taze sürgünleri yıkanıp doğrandıktan sonra, daha önceden doğranmış olan kuru soğan ve maydanozla birlikte karıştırılır. Daha sonra üzerine pul biber, tuz, limon ve zeytinyağı eklenip karıştırıldıktan sonra salata olarak servis edilir.

7. Tür Adı : *Brassica napus* L. cv. Napobrassica (Brassicaceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Şalgam
Bilgi veren kişiler : Cennet Yağız, Sultan Yılmaz
Kullanılan kısmı : Taze yapraklar

Kullanım şekli : Şalgamın yaprakları yıkandıktan sonra ince bir şekilde doğranıp çiğ olarak salata şeklinde tüketilmektedir.

8. Tür Adı : *Cercis siliquastrum* L. (Fabaceae)

Lokalite : Kesmeli mevki ve Divlit cüruf alanı (volkanik alan)

Yerel adı : Gelincik, Erguvan

Bilgi veren kişi : Günay Yılmaz

Kullanılan kısmı : Çiçek

Kullanım şekli : Çiçek kısımları çiğ olarak tüketilir. Fakat günümüzde gittikçe kullanımı azalmaktadır.

9. Tür Adı : *Chenopodium album* L. (Amaranthaceae)

Lokalite : Tarım arazi kenarları, çayırılık alanlar

Yerel adı : Sirken

Bilgi veren kişiler : Müşerref Akgül, Yunus Yavaş

Kullanılan kısım : Taze sürgünleri

Kullanım şekli : Taze sürgünler otlu pide ve gözleme yapımında iç harç olarak kullanılmaktadır. Ayrıca tereyağında doğranmış kuru soğanlar kavrulduktan sonra temizlenmiş ve kıyılmış olan sirken ilave edilerek kısık ateşte yaklaşık on dakika kadar pişirilir. Daha sonra yarım kahve fincan bulgur ile beraber bir bardak su ilave edilip, on dakika daha pişirilir. En sonunda sarımsaklı yoğurt ile birlikte servis edilir.

10. Tür Adı : *Cicer arietinum* L. (Fabaceae)

Lokalite : Tarım arazileri

Yerel adı : Nohut

Bilgi veren kişiler : Münevver Uğurlu, Bektaş Uğurlu

Kullanılan kısım : Tohum

Kullanım şekli : Tohumlar taze iken çiğ olarak tüketilir. Kurutulmuş tohumlarından da yemeği yapılmaktadır. Gecedan suya bırakılmış nohutlar, iyice yumuşak olunca isteğe göre salçalı veya etli olarak yemeği yapılmaktadır. Ayrıca kış aylarında da akşamdan ıslatılmış olan nohutlar sobanın üzerinde közlenerek tüketilir.

11. Tür Adı : *Crataegus monogyna* Jacq. (Rosaceae)
Lokalite : Karataş, Kesmeli ve Akyar mevkileri
Yerel adı : Kızılcık
Bilgi veren kişiler : Muhammer Kahraman, Ali Yılmaz
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Olgunlaşan meyveler çiğ olarak tüketilir.

12. Tür Adı : *Crocus biflorus* Mill. (Iridaceae)
Lokalite : Göllü mezar ve Kesmeli mevkileri
Yerel adı : Çiğdem
Bilgi veren kişiler : Günay Yılmaz, Sultan Yılmaz
Kullanılan kısım : Soğanlı kısım
Kullanım şekli : Soğanlı kısım soyulup çiğ olarak tüketilmektedir.

13. Tür Adı : *Cucurbita moschata* Duchesne ex Poir. (Cucurbitaceae)
Lokalite : Tarım arazileri ve şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Bal kabağı
Bilgi veren kişiler : Durdu Yılmaz, Fadime Akça
Kullanılan kısım : Meyve ve tohum
Kullanım şekli : Olgunlaşan kabakların dış kabukları soyulur ve iri parçalar halinde doğranarak şekerde bir gece bekletildikten sonra fırında pişirilerek tatlısı yapılır. Tohumları ise kurutulup kavrulduktan sonra kuruyemiş olarak tüketilir.

14. Tür Adı : *Cucurbita pepo* L. (Cucurbitaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Sakız kabağı
Bilgi veren kişiler : Döndü Akkoyun, Sultan Yılmaz
Kullanılan kısım : Çiçek ve meyveleri
Kullanım şekli : Taze meyvesinden kabak yemeği yapılmaktadır. Çiçeklerinden ise dolma yapılmaktadır. Bu dolmanın öncelikle iç harcı hazırlanır. Soğan, bulgur, pirinç, kıyma, baharat, sarımsak ve salça ilave edilerek karıştırılır. Bu karışım tavada hafifçe kavrulduktan sonra, sabahtan toplanan kabak çiçeklerinin içlerine hazırlanmış olan

harçtan bir tatlı kaşığı kadar koyup çiçeklerin uçlarından iç kısımlarına doğru katlanarak pişirilir.

15. Tür Adı : *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin (Dioscoreaceae)

Lokalite : Tepe, Aktaş ve Kesmeli mevkileri

Yerel adı : Sarmaşık

Bilgi veren kişiler : Münevver Uğurlu, Fadime Akgül

Kullanılan kısmı : Taze sürgünler

Kullanım şekli : Taze ve/veya kuru soğan ve maydanozla birlikte incecik doğranıp zeytinyağında hafifçe kavrulur. Üzerine yumurta kırılıp tuz eklendikten sonra sıcak olarak tüketilir. Bazen de haşlanmış taze sürgünler, zeytinyağı ve limonla servis edilerek salata şeklinde tüketilir.

16. Tür Adı : *Echinophora chrysantha* Freyn & Sint. (Apiaceae)

Lokalite : Ova, Kırdas ve Bölük su mevkileri

Yerel adı : Çörtlük, Cörtlük

Bilgi veren kişiler : Müşerref Akgül, Kadriye Kahraman

Kullanılan kısmı : Kök

Kullanım şekli : Kök kısımlarının kabukları soyularak çiğ olarak tüketilir.

17. Tür Adı : *Elaeagnus angustifolia* L. (Elaeagnaceae)

Lokalite : Karataş mevki

Yerel adı : İğde Ağacı

Bilgi veren kişiler : Durdu Korkmaz, Cemile Topak

Kullanılan kısmı : Meyve

Kullanım şekli : Kurutulmuş meyveler çerez olarak tüketilir.

18. Tür Adı : *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. ex Aiton (Geraniaceae)

Lokalite : Kürt mezarı mevki yol kenarları

Yerel adı : İğnelik, Leylekgagası

Bilgi veren kişiler : Mevlüt Yılmaz, Haluk Güleç, Durdu Yılmaz

Kullanılan kısmı : Taze sürgünler

Kullanım şekli : Taze sürgünlerinden yemek yapılmaktadır. Önce soğan yağda pembeleşinceye kadar kavrulur. İçerisine yıkanmış, doğranmış ığnelik bitkisi ve biraz da tuz ilave edilerek tekrar kavrulur. Daha sonra üzerine yumurta kırılarak servis edilir.

19. Tür adı : *Ficus carica* L. (Moraceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Yemiş, İncir

Bilgi veren kişiler : Üstün Yılmaz, Muhammer Kahraman, Kadriye Kahraman

Kullanılan kısım : Meyve

Kullanım şekli : Hasat zamanı toplanan yemişler, yöre halkı tarafından taze ve/veya güneşte kurutularak tüketilir. İhtiyaç fazlası yemişler ise, pazarlarda satılarak aile bütçesine ekonomik olarak katkı sağlamaktadır.

20. Tür Adı : *Helianthus annuus* L. (Asteraceae)

Lokalite : Tarım arazileri, şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Gündöndü, Çiğdem, Ayçiçek

Bilgi veren kişiler : Fatma Mutlu, Hatice Kahraman

Kullanılan kısım : Meyve

Kullanım şekli : Çiğdem olarak da adlandırılan bu bitkinin meyveleri toplanıp kurutulduktan sonra fırınlanarak çerez olarak tüketilmektedir.

21. Tür Adı : *Helianthus tuberosus* L. (Asteraceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Yer elması

Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Müşerref Akgül

Kullanılan kısım : Tuber

Kullanım şekli : Tuberli kısımlar soyularak çiğ olarak tüketilir. Ayrıca bu bitkinin tuberli kısımlarından da yemeği yapılmaktadır. Öncelikle yer elması, patates, soğan ve havuçlar soyulup temizlendikten sonra, tüm sebzeler bir tencerede zeytinyağında kavrulur. Üzerine biraz salça ilave edilerek kavurma işlemine devam edilir. Sebzelerin üzerini örtecek kadar su ilave edildikten sonra yaklaşık otuz dakika kaynatıldıktan sonra servis edilir.

22. Tür Adı : *Juglans regia* L. (Juglandaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Ceviz

Bilgi veren kişiler : Hüseyin Çolak, Ali Cangöz

Kullanılan kısım : Tohum

Kullanım şekli : Taze ve/veya kuru halde kuruyemiş olarak tüketilir.

23. Tür Adı : *Lamium amplexicaule* L. (Lamiaceae)

Lokalite : Yol ve tarla kenarları

Yerel adı : Emzik otu

Bilgi veren kişiler : Fatma Mutlu, Günnaz Çolak

Kullanılan kısım : Çiçekli kısım

Kullanım şekli : Eskiden çocuklar tarafından bu bitkinin çiçekli kısımları toplanarak, tek tek ağızlarına alınıp emzik gibi içindeki nektar emilirmiş.

24. Tür Adı : *Lathyrus digitatus* (Bieb.) Fiori (Fabaceae)

Lokalite : Karatepe, Ova ve Aktaş mevkileri

Yerel adı : Dağ baklası

Bilgi veren kişiler : Ercan Arı, Mevlüt Yılmaz, Emel Şan

Kullanılan kısım : Tohumlar

Kullanım şekli : Bitkinin tohumları çiğ olarak tüketilir.

25. Tür Adı : *Lathyrus setifolius* L. (Fabaceae)

Lokalite : Ova, Korkular ve Karatepe mevkileri

Yerel adı : Dağ baklası, Yabani bakla

Bilgi veren kişiler : Mahmut Erim, Cevdet Akça

Kullanılan kısım : Tohum

Kullanım şekli : Bitkinin tohumları çiğ olarak tüketilir.

26. Tür Adı : *Lepidium sativum* L. (Brassicaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Tere

Bilgi veren kişiler : Cevdet Akça, Fadime Akça
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Toplanan tereler temizlendikten sonra çiğ olarak tüketilir.

27. Tür Adı : *Malva sylvestris* L. (Malvaceae)
Lokalite : Yol kenarları, nadas tarlalar ve bahçeler
Yerel adı : Ebe gümeci, kömeç
Bilgi veren kişiler : Hüsniye Akyürek, Zahide Yılmaz
Kullanılan kısım : Yaprak ve taze sürgünler
Kullanım şekli : Bitkinin ilgili kısımları ince ince doğranıp otlu pide yapımında iç harcı olarak kullanılmaktadır. Bu kullanıma ek olarak bu bitkinin yemeği de yapılmaktadır. Ayıklanıp yıkanmış olan taze sürgünler doğrandıktan sonra, soğan ile beraber zeytinyağında kavrulur. Daha sonra doğranmış domatesler ilave edilerek yaklaşık on dakika kadar pişirilir.

28. Tür Adı : *Morus nigra* L. (Moraceae)
Lokalite : Çeşme mevki yol kenarları ve şahsa ait bazı bahçelerde
Yerel adı : Karadut, Dut
Bilgi veren kişiler : Hüseyin Kaya, Selver Yılmaz
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Meyveler taze olarak tüketilir. Ayrıca reçel olarak tüketimi de yaygındır.

29. Tür Adı : *Nasturtium officinale* W.T. Aiton (Brassicaceae)
Lokalite : Beş çeşme, Bölük su ve Korkular mevkileri
Yerel adı : Su teresi, Gerdime
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Hatice Bozca
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Toplanmış olan su teresi temizlenip sirkeli su içinde 5-10 dakika bekletildikten sonra süzülüp doğranır. Zeytinyağı eşliğinde üzerine doğranmış domates, soğan, limon suyu, tuz, dövülmüş sarımsak ilave edilerek salata şeklinde tüketilir.

30. Tür Adı : *Olea europaea* L. (Oleaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler, Zeytinlik alanlar
Yerel adı : Zeytin
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Yusuf Aksu, Ali Bozca
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Zeytin taneleri yıkanıp tuzlanarak çuvallara doldurulur ve iki ay kadar bekletilir. Çuvallardan çıkarılan zeytin tanelerinin üzerine limon suyu ve çiçek yağı ilave edilerek salamura zeytin elde edilir.

31. Tür Adı : *Papaver rhoeas* L. (Papaveraceae)
Lokalite : Nadasa bırakılan araziler
Yerel adı : Gelincik, Kelemine
Bilgi veren kişiler : Durdu Yılmaz, Meryem Şenirmak, İncilay Uğurlu, Gül Yavaş
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısmı
Kullanım şekli : Bu bitkinin kullanımı ile ilgili farklı yemek tarifleri bulunmaktadır. Bu kullanımlardan biri taze toprak üstü kısmı temizlenip yıkandıktan sonra, soğanla beraber kavrulup üzerine yumurta kırılarak pişirilir. Diğer farklı kullanım ise, bir tencereye zeytinyağı eklenip içine soğan ve sarımsak ilave edilip birlikte kavrulur. Daha sonra üzerine yıkanmış bulgur ilave edip, biraz da salça, su ve tuz ilave edilerek pişirilir. Ayrıca bu kullanımlardan farklı olarak, gözleme ve börek yapımında iç harcı olarak da kullanılmaktadır.

32. Tür adı : *Papaver somniferum* L. (Papaveraceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Haşhaş
Bilgi veren kişiler : Behiye Yılmaz, Hasan Kavak
Kullanılan kısım : Tohum
Kullanım şekli : Taş değirmenlerde öğütülen tohumlardan haşhaş ezmesi elde edilir. Elde edilen bu ezme, kahvaltılarda gıda olarak tüketilmektedir. Ayrıca bu ezme “Peksimet” olarak adlandırılan hamur işlerinde kullanılmaktadır.

33. Tür adı : *Pinus pinea* L. (Pinaceae)

Lokalite : amlık alan
Yerel adı : am ağacı
Bilgi veren kişiler : Bektaş Akdayı, Hasan Kavak, Ali Can
Kullanılan kısım : Tohum
Kullanım şekli : Tohumları iğ olarak tükutilmektedir.

34. Tür Adı : *Pistacia terebinthus* L. (Anacardiaceae)

Lokalite : Kesmeli, Ova, Göllü mezar ve Melengeli burun mevkileri
Yerel adı : Çitlenbik, itlembik, Menenge
Bilgi veren kişiler : Ali Yılmaz, Sabriye Noyan, Münevver Uğurlu, Ali Aksu
Kullanılan kısım : Taze sürgünler ve olgunlaşmış meyveler
Kullanım şekli : Olgunlaşmış meyveler toplandıktan sonra yağı çıkarılarak yemeklerde kullanılır. Eskiden bu kullanım çok yaygın iken, bu kullanım artık günümüzde terk edilmiştir. şimdilerde ise, olgunlaşan meyveler kurutulup çerez olarak tükutilmektedir. Ayrıca, doğadan toplanan taze sürgünler temizlendikten sonra üst üste iki defa haşlanarak acı suyu dökölür. Haşlanmış taze sürgünlere zeytinyağı eşliğinde sarımsak ve yoğurt eklenerek salata şeklinde servis edilir.

35. Tür Adı : *Polygonum aviculare* L. (Polygonaceae)

Lokalite : Ova ve Korkular mevkileri
Yerel adı : Körebozan, Köy göçüren, Madımak
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Behiye Aksu
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Taze toprak üstü kısımları toplanıp temizlendikten sonra doğranır. Daha sonra üzerine doğranmış soğan ve domates ilave ederek zeytinyağı eşliğinde limon suyu ve tuz ilave edilerek salata şeklinde tükutilmektedir. Bu kullanımdan farklı olarak, soğanla kavrulmuş madımak üzerine yumurta kırılarak da tükutilir.

36. Tür Adı : *Portulaca oleracea* L. (Portulacaceae)

Lokalite : şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Semizotu, Semizlik
Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Hüseyin Ali Akkoyun, Erbay Akkoyun

Kullanılan kısmı : Taze toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Yöre halkı tarafından toplanan bitkiden iki farklı şekilde salata yapımı mevcuttur. Birinci şekli, taze sürgünlerden koparılmış olan yapraklar güzelce yıkandıktan sonra, üzerine sarımsaklı yoğurt ilave edilerek salatası yapılmaktadır. İkinci şekli ise, toprak üstü kısımları temizlenip doğrandıktan sonra, üzerine soğan ve domates eklenerek bir kasede karıştırılır. Daha sonra bu karışıma zeytinyağı eşliğinde sumak, limon ve biraz da tuz ilave edilerek salata hazır hale gelmiş olur.

37. Tür adı : *Prunus avium* L. (Rosaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Kiraz
Bilgi veren kişiler : Müşerref Akgün, Muhlise Kavak, Lütfü Yılmaz
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Toplanan meyveler taze olarak tüketildiği gibi, çekirdek olarak adlandırılan endokarpi çıkarılmış meyvelerden de şekerle kaynatılıp güneşte bekletilmesiyle kiraz reçeli yapılmaktadır.

38. Tür adı : *Punica granatum* L. (Lythraceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Nar
Bilgi veren kişi : Niyazi Yılmaz, Yunus Yağız
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Bu meyveler taze olarak tüketilmektedir.

39. Tür Adı : *Pyrus amygdaliformis* Vill. (Rosaceae)
Lokalite : Korkular, Bölük su, Kesmeli ve Bağın kıyı mevkileri
Yerel adı : Diken armudu
Bilgi veren kişiler : Cennet Yağız, Şenol Yağız, Bektaş Uğurlu
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Meyveler toplanıp biraz bekletildikten sonra, yumuşadıktan sonra çiğ olarak tüketilmektedir.

40. Tür Adı : *Quercus ithaburensis* Decne. ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge
(Fagaceae)

Lokalite : Dağlık alanlar ve yol kenarları

Yerel adı : Meşe ağacı, Palamut ağacı

Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Kalender Demir

Kullanılan kısım : Tohum

Kullanım şekli : Pelit olarak isimlendirilen tohum, kış aylarında insanlar tarafında soba üzerinde közlenerek tüketilmektedir.

41. Tür Adı : *Rubus sanctus* Schreb. (Rosaceae)

Lokalite : Yol kenarları

Yerel adı : Gür üzümü

Bilgi veren kişiler : Ali Yılmaz, Tuncay Uslu

Kullanılan kısım : Meyve

Kullanım şekli : Olgunlaşmış meyveler taze olarak tüketilmektedir.

42. Tür Adı : *Rumex acetosella* L. (Polygonaceae)

Lokalite : Karşı, Kürt Mezarı ve Göllü Mezar mevkileri

Yerel adı : Ekşikulak

Bilgi veren kişi : Ayşe Polat

Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları

Kullanım şekli : Bu bitkinin taze toprak üstü kısımları çiğ olarak tüketilmektedir. Ayrıca temizlenmiş olan bu bitkinin doğranıp zeytinyağı eşliğinde limon suyu ve tuz ilave edilerek salatası yapılmaktadır.

43. Tür Adı : *Secale cereale* L. (Poaceae)

Lokalite : Tarım arazileri

Yerel adı : Çavdar

Bilgi veren kişiler : Adem Yılmaz, Yunus Yağız

Kullanılan kısım : Meyve

Kullanım şekli : Kurumuş çavdar bitkisinin kuruyan meyveleri değirmende öğütülerek un haline getirilir. Elde edilen bu unun içerisine yeteri kadar su, maya ve bir

tatlı kaşığı şeker ve tuz ilave edilerek hamur elde edilir. Hamur mayalandıktan sonra fırınlanarak çavdar ekmeği yapılmaktadır.

44. Tür Adı : *Sesamum indicum* L. (Pedaliaceae)

Lokalite : Tarım arazileri

Yerel adı : Susam

Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Nilüfer Karakoç, Askar Karakoç, Ayfer Uslu

Kullanılan kısım : Tohum

Kullanım şekli : Olgunlaştıktan sonra toplanan susam bitkileri kurutulup çırpıldıktan sonra susam tohumları toplanır. Bu tohumlar yıkanıp temizlendikten sonra, taş değirmende öğütülmesiyle “susam ezmesi (tahin)” elde edilir. Susam haşhaşı kahvaltılarda sade veya pekmez ile karıştırılarak tüketilmekle birlikte, katmer gibi hamur işleri yapımında da ilave edilmektedir.

45. Tür Adı : *Silybum marianum* (L.) Gaertn (Asteraceae)

Lokalite : Boş araziler ve yol kenarları

Yerel adı : Kenger Dikeni, Deve dikeni, Kangal dikeni

Bilgi veren kişiler : Bektaş Kahraman, Yunus Yavaş

Kullanılan kısım : Gövde, çiçek ekseni (reseptakulum)

Kullanım şekli : Gövde kısmı taze iken soyularak çiğ olarak tüketilmektedir. Çiçek ekseni tabanında, tıpkı enginardaki gibi, soyularak çiğ olarak tüketilmektedir.

46. Tür Adı : *Stellaria media* (L.) Vill (Caryophyllaceae)

Lokalite : Beş Çeşmeler mevki yol kenarları, çayırılık alanlar

Yerel adı : Kuş otu

Bilgi veren kişiler : Emel Şan, Selver Kahraman

Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları

Kullanım şekli : Doğadan toplanmış olan bu bitki temizlenip yıkandıktan sonra, zeytinyağı eşliğinde domates, soğan, limon suyu ve biraz da tuz ilave ederek salatası yapılmaktadır.

47. Tür Adı : *Tragopogon porrifolius* L. ssp. *longirostris* (Sch.Bip.) Greuter
(Asteraceae)

Lokalite : Yol kenarları ve boş araziler

Yerel adı : Kekeneç

Bilgi veren kişi : Durdu Yılmaz

Kullanılan kısmı : Taze sürgünler

Kullanım şekli : Taze sürgünler toplanıp temizlendikten sonra, doğranıp üzerine zeytinyağı, doğranmış soğan, biraz da tuz ilave edilerek kavrulur. Daha sonra üzerine yumurta kırılarak servis edilir.

48. Tür Adı : *Tragopogon pratensis* L. (Asteraceae)

Lokalite : Kesmeli ve Yarımbaşı mevkileri

Yerel adı : Burçalık

Bilgi veren kişi : Zahide Yılmaz

Kullanılan kısmı : Toprak altı kısmı

Kullanım şekli : Toprak altı kısmı soyularak çiğ olarak tüketilmektedir.

49. Tür Adı : *Triticum aestivum* L. (Poaceae)

Lokalite : Tarım arazileri

Yerel adı : Akbuğday, Ekmeklik buğday

Bilgi veren kişiler : Günay Yılmaz, Sultan Yılmaz

Kullanılan kısmı : Meyve

Kullanım amacı : Ekmek ve bulgur yapımında

Kullanım şekli : Buğday taneleri değirmende öğütülerek un haline getirilir. Elde edilen bu unun içerisine yeteri kadar su ve ekşi maya ilave edilerek hamur elde edilir. Hamur mayalandıktan sonra fırınlanarak buğday ekmeği yapılmaktadır. Bir başka kullanım olarak, buğday taneleri temizlenip yıkandıktan sonra su ile birlikte kaynatılır. Daha sonra su süzüldükten sonra, pişmiş buğday taneleri güneş altında 3-5 gün boyunca açık alanda serilerek kurutulur. Böylece bulgur elde edilmiş olur.

50. Tür Adı : *Urtica urens* L. (Urticaceae)

Lokalite : Tarla ve bahçe kenarlarında

Yerel adı : Isırgan otu, cicirgen
Bilgi veren kişiler : Bektaş Akdayı, Sultan Yılmaz, Durdu Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Börek ve otlu pide yapımında iç harcı olarak kullanılmaktadır.

51. Tür Adı : *Vicia faba* L. (Fabaceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Bakla
Bilgi veren kişiler : Güllü Akça, Fatma Mutlu
Kullanılan kısmı : Tohum ve taze meyve
Kullanım şekli : Bu bitkinin olgunlaşmış tohumları çiğ olarak tüketilmektedir. Ayrıca genç taze meyveleri ise, temizlenip haşlandıktan sonra üzerine zeytin yağı ve ezilmiş sarımsak eklenerek yemek olarak tüketilmektedir.

52. Tür Adı : *Zea mays* L. (Poaceae)
Lokalite : Kenger Ovası
Yerel adı : Mısır, Darı
Bilgi veren kişiler : Hüseyin Çolak, Yunus Şafak
Kullanılan kısmı : Meyve
Kullanım şekli : Mısır koçanlarının közlemesi ve haşlaması yapılmaktadır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, yöre halkının bitkilerden daha çok gıda amaçlı olarak yararlandığı görülmektedir. Araştırma alanında en çok bilinen ve yaygın olarak kullanılan gıda bitkileri, Pıranca (*Allium ampeloprasum* L.), Soğan (*Allium cepa* L.), Sarımsak (*Allium sativum* L.), Nohut (*Cicer arietinum* L.), Çiğdem (*Crocus biflorus* Mill.), Bal kabağı (*Cucurbita moschata* Duchesne ex Poir.), Yemiş (*Ficus carica* L.), Gündöndü (*Helianthus annuus* L.), Yer elması (*Helianthus tuberosus* L.), Ceviz (*Juglans regia* L.), Tere (*Lepidium sativum* L.), Kömeç (*Malva sylvestris* L.), Karadut (*Morus nigra* L.), Zeytin (*Olea europaea* L.), Kelemine (*Papaver rhoeas* L.), Haşhaş (*Papaver somniferum* L.), Semizlik (*Portulaca oleracea* L.), Kiraz (*Prunus avium* L.), Nar (*Punica granatum* L.), Diken armudu (*Pyrus amygdaliformis* Vill.), Gür üzümü (*Rubus sanctus*

Schreb.), Susam (*Sesamum indicum* L.), Kuş otu (*Stellaria media* (L.) Vill), Akbuğday (*Triticum aestivum* L.), Cicirgen (*Urtica urens* L.) ve Bakla (*Vicia faba* L.)'dır.

Araştırma alanında gıda olarak tüketilen toplam 52 bitki taksonu tespit edilmiştir (Şekil 4.4). Gıda amaçlı olarak tüketilen bu bitkilerin yenilen kısımlar bazında değerlendirildiğinde, en yaygın olarak meyve (16 takson - % 27.12), tohum (10 takson - % 16.95), taze sürgünler (9 takson - % 15.26) ve topraküstü kısımlar (9 takson - % 15.26) olduğu görülmektedir (Çizelge 4.5 ve Şekil 4.5).

Papaver somniferum L.

Tragopogon porrifolius L. ssp. *longirostris* (Sch.Bip.) Greuter

Cercis siliquastrum L.

Asphodelus aestivus Brot.

Helianthus tuberosus L.

Papaver rhoeas L.

Nasturtium officinale W.T. Aiton

Silybum marianum (L.) Gaertn.

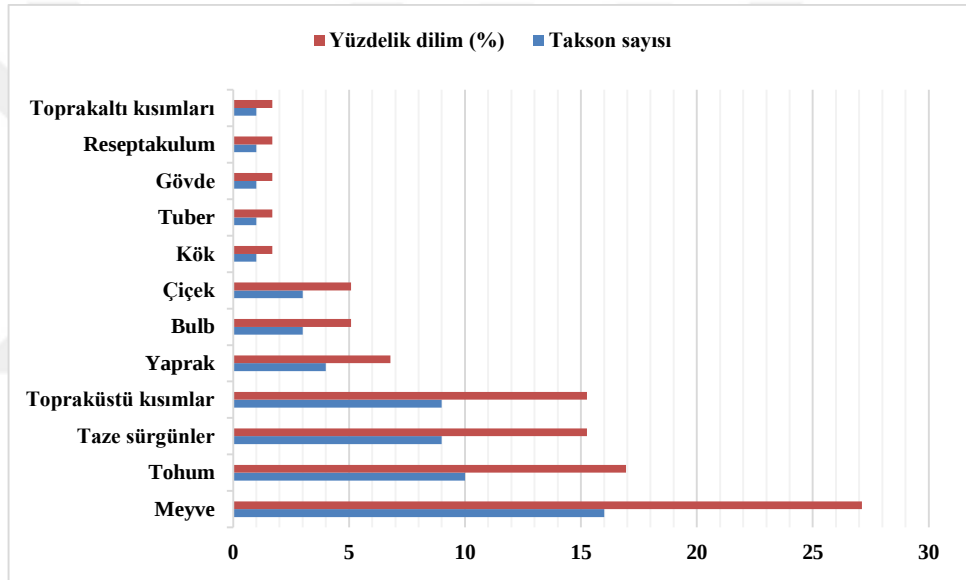

Dioscorea communis (L.) Caddick & Wilkin

Şekil 4.4. Araştırma alanında tespit edilen bazı gıda bitkileri

Çizelge 4.5. Gıda amaçlı olarak kullanılan bitkilerin kısımlarına ait sayısal veriler

Kullanılan bitki kısımları	Takson sayısı	Yüzdelik dilim (%)
Meyve	16	27.12
Tohum	10	16.95
Taze sürgünler	9	15.26
Topraküstü kısımlar	9	15.26
Yaprak	4	6.78
Bulb	3	5.09
Çiçek	3	5.09
Kök	1	1.69
Tuber	1	1.69
Gövde	1	1.69
Reseptakulum	1	1.69
Toprakaltı kısımları	1	1.69

Şekil 4.5. Yörede gıda olarak kullanılan bitkilerin kullanılan kısımlarına ait veriler

Yörede gıda olarak tüketilen bitkilerin kullanım şekli bakımından değerlendirildiğinde, çiğ ve/veya taze tüketim, salata, kavurma, kuruyemiş/çerez, hamur işleri iç harcı, yemek, közleme, reçel, ezme, ekmek ve bulgur yapımı, tatlı, dolma, nektar emme ve salamura gibi birbirinden farklı kullanım alışkanlıklarının olduğu görülmektedir. Bu kullanım şekilleri içerisinde, en çok çiğ ve/veya taze tüketim (21 takson - % 28.77), salata (11 takson - % 15.07) ve kavurma (11 takson - % 15.07) kullanımları dikkat çekmektedir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Gıda bitkilerinin kullanım şekillerine ait sayısal veriler

Kullanım şekli	Takson sayısı	Yüzdelik dilim (%)
Çiğ ve/veya taze tüketim	21	28.77
Salata	11	15.07
Kavurma	11	15.07
Kuruyemiş/çerez	6	8.22
Hamur işleri iç harcı	6	8.22
Yemek	4	5.48
Közleme	3	4.10
Reçel	2	2.74
Ezme	2	2.74
Ekmek yapımı	2	2.74
Tatlı	1	1.37
Dolma	1	1.37
Nektar emme	1	1.37
Salamura	1	1.37
Bulgur yapımı	1	1.37

Yöre halkı ekonomik kazanç elde etmek amacıyla, uygun mevsimi geldiğinde toplamış oldukları bazı yabancı bitkileri kimisi semt pazarlarında kimisi de aktar ve kuruyemişçilere sattıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca bazı köy dışından gelen yabancı insanların da yabancı bitkileri toplayarak ekonomik kazanç elde ettikleri görülmüştür. *Origanum onites* L. ve *Rhus coriaria* L. türleri yörede toplanarak Kula ilçesi'nde mevcut aktarlara satışı yapılmaktadır. *Alcea biennis* Winterl türü de, ticari amaç için köy dışından gelen yabancılar tarafından toplanan türlerden birisidir. Bu türlerin dışında, yörede daha çok ekim dikimi yapılan ve ekonomik önemi olan bitkilerin satışından kazanç elde ederler. Bu türler arasında özellikle *Cicer arietinum* L., *Ficus carica* L., *Hordeum vulgare* L., *Juglans regia* L., *Olea europaea* L., *Papaver somniferum* L., *Prunus avium* L., *Punica granatum* L., *Sesamum indicum* L., *Triticum aestivum* L. ve *Zea mays* L. türleri başta gelmektedir. Şaşırtıcı bir şekilde, *Quercus ithaburensis* Decne. ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge türünün de, yöre halkı tarafından palamut olarak adlandırılan kupulalı meyve kısımlarının tamamı toplanarak satışı yapılmaktadır. Ayrıca bu bitkinin gövdesi ve dalları da odun kömürü yapımında kullanılması için toplanıp satışı yapılmaktadır.

4.3. Araştırma alanında baharat olarak kullanılan bitkiler

Araştırma alanında baharat olarak kullanılan toplam 11 bitki taksonu tespit edilmiştir. Bu bitkiler yerel halk tarafından genellikle çorba, salata ve yemeklere hoş koku ve lezzet vermesi için yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu bitkilere ait bilgiler ise aşağıda sunulmuştur.

1. Tür Adı : *Allium sativum* L. (Amaryllidaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Sarımsak
Bilgi veren kişi : Sultan Yılmaz
Kullanılan kısmı : Bitkinin tamamı (kökleri hariç)
Kullanım şekli : Kurutulmuş sarımsak dişleri hemen hemen tüm yemeklere lezzet vermesi için kullanılır.

2. Tür Adı : *Echinophora chrysantha* Freyn & Sint. (Apiaceae)
Lokalite : Ova, Kırdış ve Bölük su mevkileri
Yerel adı : Çörtlük, Cörtlük
Bilgi veren kişiler : Müşerref Akgül, Kadriye Kahraman
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısmı
Kullanım şekli : Yeni kurulan turşuların içine hem lezzet hem de güzel koku vermesi için bir tutam ilave edilir.

3. Tür Adı : *Mentha × piperita* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Nane, Nene
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Müşerref Akgül
Kullanılan kısmı : Yaprak
Kullanım şekli : Salata ve yemeklerin üzerine lezzet vermesi için eklenmektedir.

4. Tür Adı : *Ocimum basilicum* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Fesleğen

Bilgi veren kişiler : Şadiye Aksu, Behiye Aksu, Hatice Bozca
Kullanılan kısmı : Yaprak
Kullanım şekli : Bu bitkinin yaprakları salata ve çorbaların üzerine lezzet vermesi için eklenmektedir.

5. Tür Adı : *Origanum onites* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Aktaş, Kırdas ve Karataş mevkileri
Yerel adı : Taş kekiği, Kaya kekik, Top kekik
Bilgi veren kişiler : Emel Şan, Kadriye Kahraman
Kullanılan kısmı : Yaprak ve çiçekli kısımları
Kullanım şekli : Bu bitkinin kurutulmuş yaprak ve çiçekli kısımları ayıklanarak, lezzet vermesi için yemeklere katılmaktadır.

6. Tür Adı : *Origanum sipyleum* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Aktaş ve Kırdas mevkileri
Yerel adı : Kak otu
Bilgi veren kişiler : Hatice Bozca, Şadiye Aksu
Kullanılan kısmı : Çiçek
Kullanım şekli : Hoş bir koku vermesi için bu bitkinin kurutulmuş çiçekleri, çorbalarda baharat olarak kullanılmaktadır.

7. Tür adı : *Pinus pinea* L. (Pinaceae)
Lokalite : Çamlık alan
Yerel adı : Çam ağacı
Bilgi veren kişiler : Bektaş Akdayı, Hasan Kavak, Ali Can
Kullanılan kısım : Tohum
Kullanım şekli : Fıstık olarak isimlendirilen ve kozalaklardan çıkartılan tohumlar, pilav ve ırmik helvası yapımında lezzet vermesi için kullanılmaktadır.

8. Tür Adı : *Rhus coriaria* L. (Anacardiaceae)
Lokalite : Kesmeli mevki ve volkanik araziler
Yerel adı : Sumak, Somak

Bilgi veren kişiler : Zeki Yılmaz, Huriye Yılmaz, Günay Yılmaz
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Olgunlaşmış meyveler toplanıp yıkandıktan sonra kurutulup öğütülür. Salata ve yemeklere lezzet vermesi için kullanılan bir baharat çeşididir.

9. Tür Adı : *Thymbra spicata* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Göllü Mezar, Kırtaş, Gördes Mevkileri
Yerel adı : Odun kekiği, Zahter, Kara Kekik
Bilgi veren kişiler : Güllü Akgül, Bektaş Uğurlu
Kullanılan kısım : Çiçekli kısımlar ve yaprak
Kullanım şekli : Bitkinin ilgili kısımları genellikle taze ve/veya kurutulmuş olarak, et ve tavuk tipi ızgara yemeklerinde lezzet vermesi için yöre halkı tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

10. Tür Adı : *Thymus longicaulis* C.Presl (Lamiaceae)
Lokalite : Karşı tepe mevki
Yerel adı : Yer kekiği, Kara kekik
Bilgi veren kişiler : Ali Yılmaz, Zahide Yılmaz
Kullanılan kısım : Çiçekli kısımlar ve yaprak
Kullanım şekli : Kurutulmuş bitki, yöre halkı tarafından yaygın bir şekilde kullanılsa da, genellikle et yemeklerine katılmaktadır.

11. Tür Adı : *Zea mays* L. (Poaceae)
Lokalite : Kenger Ovası
Yerel adı : Mısır, Darı
Bilgi veren kişiler : Hüseyin Çolak, Yunus Şafak
Kullanılan kısım : Meyve
Kullanım şekli : Mısır koçanı kaynatıldıktan sonra taneleri tek tek çıkartılarak pilavlara ve salatalara lezzet vermesi için eklenir.

4.4. Araştırma alanında hayvan yemi olarak kullanılan bitkiler

Araştırma alanında hayvan yemi olarak değerlendirilen toplam 33 bitki taksonu tespit edilmiştir. Yerel halk genellikle ekonomik olarak tarım ve hayvancılıkla uğraştığı için, ekim dikim yaptığı bazı kültür bitkilerini hasat ettikten sonra, bitkinin kalan diğer kısımlarını kurutup öğüttükten sonra tekrar besi hayvanlarına (özellikle de büyükbaş ve küçükbaş, nadiren de olsa kümes) vermektedir. *Avena barbata* Pott ex Link, *Cicer arietinum* L., *Pisum sativum* L., *Secale cereale* L., *Sesamum indicum* L. ve *Triticum aestivum* L. türleri tarlada kurutulduktan sonra, toplanıp patoz makinesi (tahılı döven, tohumları sap ve kabuğundan ayıran harman makinesi) ile öğütme işlemi yapılarak elde edilen saman, yerel halk tarafından yetiştiriciliğini yaptığı besi hayvanlarına vermektedir. Ayrıca, şalgam (*Brassica napus* L. cv. Napobrassica) bitkisinin tamamı doğranarak, sakız kabağı (*Cucurbita pepo* L.)'nında meyvesi parçalanarak direk besi hayvanlarına verilmektedir. Bu bitkilerin dışında kalan diğer yem bitkileri ise, genellikle hayvanların otlak alanlarda tükettikleri bitkilerdir. Araştırma alanında tespit edilen bu yem bitkilere ait bilgiler ise aşağıda sunulmuştur.

- 1. Tür Adı** : *Alopecurus myosuroides* Huds. (Poaceae)
Lokalite : Tarla ve yol kenarları
Yerel adı : Çayır otu
Bilgi veren kişi : Durdu Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısmı
Kullanım şekli : Meralarda büyük ve küçükbaş hayvanların tükettikleri bitkilerden birisidir.
- 2. Tür Adı** : *Anagallis arvensis* L. ssp. *foemina* (Mill.) Schinz & Thell. (Primulaceae)
Lokalite : Kesmeli mevki
Yerel adı : Morca, Mor çiçek
Bilgi veren kişiler : Turan Akça, Ercan Arı
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısım
Kullanım şekli : Otlatılan büyük ve küçükbaş hayvanların tükettikleri bir bitkidir.

3. Tür Adı : *Avena barbata* Pott ex Link (Poaceae)
Lokalite : Tarım arazilerinde ve çayırılık alanlar
Yerel adı : Yulaf
Bilgi veren kişiler : Günay Yılmaz, Niyazi Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Kurutulduktan sonra saman paketi yapıp besi hayvanlarına verilmektedir.

4. Tür Adı : *Brassica napus* L. cv. Napobrassica (Brassicaceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Şalgam
Bilgi veren kişiler : Yunus Şafak, Sultan Yılmaz
Kullanılan kısmı : Bitkinin tamamı
Kullanım şekli : Bitkinin tamamı büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara doğranıp yem bitkisi olarak verilmektedir.

5. Tür Adı : *Bromus tectorum* L. (Poaceae)
Lokalite : Kırdas, Ova ve Kürt mezarı mevkileri
Yerel adı : Püsküllü ot
Bilgi veren kişiler : Ercan Arı, Güllü Akça, Fadime Akça, Mevlut Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısmı
Kullanım şekli : Bu bitki özellikle koyun, keçi ve inekler tarafından tüketilmektedir.

6. Tür Adı : *Chenopodium album* L. (Amaranthaceae)
Lokalite : Tarım arazi kenarları ve çayırılık alanlar
Yerel adı : Sirken
Bilgi veren kişiler : Müşerref Akgül, Yunus Yavaş
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Özellikle koyun, inek ve keçi tarafından taze olarak tüketilen bitkilerden biridir.

7. Tür Adı : *Cicer arietinum* L. (Fabaceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Nohut
Bilgi veren kişiler : Bağdat Akçıl, Bektaş Uğurlu
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısmı
Kullanım şekli : Bu bitki tarlada kurutulduktan sonra toplanıp patoz makinesi (tahılı döven, tohumları sap ve kabuğundan ayıran harman makinesi) ile öğütme işlemi yapılarak elde edilen saman, koyun, keçi ve ineklere verilmektedir.

8. Tür Adı : *Cistus salviifolius* L. (Cistaceae)
Lokalite : Göllü mezar, Kesmeli ve Dalgın mevkileri
Yerel adı : Yakı otu, Yakı calbası
Bilgi veren kişiler : Musa Karadağ, Yunus Yağız, Haluk Güleç
Kullanılan kısım : Yaprak
Kullanım şekli : Keçiler tarafından taze olarak tüketilmektedir.

9. Tür Adı : *Convolvulus arvensis* L. (Convolvulaceae)
Lokalite : Yol kenarları, tarla kenarları ve şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Sarmaşık
Bilgi veren kişiler : Elif Ergül, Hasan Ali Ergül
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Koyun, keçi ve inek gibi hayvanlar tarafından taze olarak tüketilmektedir.

10. Tür Adı : *Coronilla parviflora* Willd. (Fabaceae)
Lokalite : Yol kenarları ve çayırılık alanlarda
Yerel adı : Koç dövüşü, Yavruağzı
Bilgi veren kişi : Mevlüt Yılmaz
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Otlatılan büyük- küçükbaş hayvanlar ve kümes hayvanları tarafından taze olarak tüketilmektedir.

11. Tür Adı : *Cucurbita pepo* L. (Cucurbitaceae)
Lokalite : Tarım arazileri ve şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Sakız kabağı
Bilgi veren kişiler : Döndü Akkoyun, Sultan Yılmaz, Ali Akkoyun
Kullanılan kısmı : Meyve
Kullanım şekli : Olgunlaşmış meyveler doğranıp büyük ve küçükbaş hayvanlara verilmektedir.

12. Tür Adı : *Digitaria sanguinalis* (L.) Scop. (Poaceae)
Lokalite : Tarım arazi kenarları ve çayırılık alanlar
Yerel adı : Çatal otu
Bilgi veren kişi : Şefik Tezcan, Ali Çolak
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Büyük ve küçükbaş hayvanların tükettikleri bitkilerden birisidir.

13. Tür Adı : *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. ex Aiton (Geraniaceae)
Lokalite : Kürt mezarı mevki yol kenarları
Yerel adı : İğnelik, Leylekgagası
Bilgi veren kişiler : Mevlüt Yılmaz, Haluk Güleç, Yunus Yavaş
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Çayırılık alanlarda otlatılan inek, koyun, keçi gibi hayvanların severek tükettikleri bitkilerden birisidir.

14. Tür Adı : *Hordeum vulgare* L. (Poaceae)
Lokalite : Tarım arazileri
Yerel adı : Arpa
Bilgi veren kişiler : Mevlüt Yılmaz, Yunus Şafak
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : İnek, koyun, keçi gibi besi hayvanlarının tükettikleri bir bitkidir.

15. Tür Adı : *Jurinea consanguinea* DC. (Asteraceae)
Lokalite : Çeşme ve Korkular mevkileri nadas arazileri

Yerel adı : Diken
Bilgi veren kişiler : Mevlüt Yılmaz, Yusuf Yağız
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Arazide otlatılan besi hayvanlarının tükettiği bitkilerden birisidir.

16. Tür Adı : *Lathyrus digitatus* (Bieb.) Fiori (Fabaceae)
Lokalite : Karatepe, Ova ve Aktaş mevkileri
Yerel adı : Dağ baklası
Bilgi veren kişi : Ercan Arı, Mevlut Yılmaz, Cevdet Akça
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Besi hayvanlarının tükettikleri bitkilerden birisidir.

17. Tür Adı : *Medicago orbicularis* (L.) Bartal. (Fabaceae)
Lokalite : Çayırılık alanlar
Yerel adı : Salyangoz otu, Düğme otu
Bilgi veren kişiler : Mevlut Yılmaz, Ercan Arı, Özay Akçıl
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Otlatılan besi hayvanlarının tükettikleri bitkilerden birisidir.

18. Tür Adı : *Phacelia tanacetifolia* Benth. (Boraginaceae)
Lokalite : Karatepe mevki yol kenarları
Yerel adı : Arı otu
Bilgi veren kişiler : İbrahim Palta, Sultan Yılmaz
Kullanılan kısım : Çiçek
Kullanım şekli : Arılar bu bitkinin çiçeklerinden nektar toplamaktadır. Arıcılıkla uğraşan insanların bu çiçeklerden toplanan nektarın, balın kalitesini arttırdığına inanmaktadır.

19. Tür Adı : *Phleum pratense* L. (Poaceae)
Lokalite : Tepe ve Kırdas mevkileri yol kenarları
Yerel adı : Kamış otu
Bilgi veren kişi : Döndü Karadağ

Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Otlatılan besi hayvanlarının tükettikleri bitkilerden birisidir.

20. Tür Adı : *Pisum sativum* L. (Fabaceae)

Lokalite : Tarım arazileri

Yerel adı : Hayvan bezelyesi, Yem bezelyesi

Bilgi veren kişiler : Hüseyin Çolak, Fettah Kuş, Günay Yılmaz

Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları

Kullanım şekli : Doğada kendiliğinden kurumuş olan bitkiler toplanıp paket saman haline getirilerek besi hayvanlarına verilmektedir. Hayvanlar tarafından sevilerek tüketilen bitkilerden birisidir.

21. Tür Adı : *Polygonum aviculare* L. (Polygonaceae)

Lokalite : Korkular ve Bölüksu mevkileri bahçe kenarlarında

Yerel adı : Körebozan, Köy göçüren, Madımak

Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Behiye Aksu, Emrullah Aksu

Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları

Kullanım şekli : Otlatılan besi hayvanları tarafından taze olarak tüketilmektedir.

22. Tür Adı : *Portulaca oleracea* L. (Portulacaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Semizotu, Semizlik

Bilgi veren kişiler : Hüseyin Ali Akkoyun, Erbay Akkoyun

Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları

Kullanım şekli : Bitkinin sürgünleri tavuk, koyun, keçi ve inekler tarafından sevilerek tüketilen bitkilerden birisidir.

23. Tür Adı : *Quercus coccifera* L. (Fagaceae)

Lokalite : Kesmeli ve Korkular mevkileri çalılık alanlar

Yerel adı : Piynar, Çaltı

Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Kalender Demir, Bektaş Karakuş

Kullanılan kısım : Yaprak ve meyveli kısım (kupula kısmı da dahil)

Kullanım şekli : Bitkinin bu kısımları, besi hayvanları tarafından severek tüketilir.

24. Tür Adı : *Quercus ithaburensis* Decne. ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge
(Fagaceae)

Lokalite : Dağlık alan yol kenarları

Yerel adı : Meşe ağacı, Palamut ağacı

Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Kalender Demir

Kullanılan kısım : Yaprak ve meyve

Kullanım şekli : Bu ağacın yaprakları ve pelit olarak isimlendirilen meyveleri, otlatılan besi hayvanları tarafından severek tüketilmektedir.

25. Tür Adı : *Secale cereale* L. (Poaceae)

Lokalite : Yaylak, Karataş ve Kesmeli mevkileri

Yerel adı : Çavdar

Bilgi veren kişiler : Adem Yılmaz, Hasan Cangöz

Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları

Kullanım şekli : Bu bitki tarlada kurutulduktan sonra toplanıp patoz makinesi (tahılı döven, tohumları sap ve kabuğundan ayıran harman makinesi) ile öğütme işlemi yapılarak elde edilen saman, koyun, keçi ve ineklere verilmektedir.

26. Tür Adı : *Sesamum indicum* L. (Pedaliaceae)

Lokalite : Korkular ve Tepe tarla mevkileri

Yerel adı : Susam

Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Nilüfer Karakoç, Müşerref Akgül, Ayfer Uslu

Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımlar ve tohum

Kullanım şekli : Tarladan toplanan susam bitkileri patoz makinesi ile öğütüldükten sonra elde edilen saman koyun, keçi ve ineklere hayvan yemi olarak verilmektedir. Tohumlar ise civcivlerin temel besin kaynağını oluşturur.

27. Tür Adı : *Tragopogon porrifolius* L. ssp. *longirostris* (Sch. Bip.) Greuter
(Asteraceae)

Lokalite : Çayırılık alanlar

Yerel adı : Kekeneç
Bilgi veren kişi : Durdu Yılmaz
Kullanılan kısmı : Taze sürgünler
Kullanım şekli : Otlatılan koyun, inek ve keçiler tarafından taze iken tüketilmektedir.

28. Tür Adı : *Tribulus terrestris* L. (Zygophyllaceae)
Lokalite : Tarım arazisi ve yol kenarları
Yerel adı : Pıtrak, Bıtırak, Çoban Çökerten
Bilgi veren kişiler : Günnaz Çolak, Münevver Uğurlu, Kadriye Kahraman
Kullanılan kısmı : Taze sürgünler
Kullanım şekli : Otlatılan koyun, inek ve keçiler tarafından taze iken tüketilmektedir.

29. Tür Adı : *Trifolium campestre* Schreb. (Fabaceae)
Lokalite : Yol kenarları ve çayırılık alanlar
Yerel adı : Sarı üçgül, Yonca
Bilgi veren kişiler : Askar Karakoç, Sultan Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımlar
Kullanım şekli : Otlatılan koyun, inek ve keçiler tarafından taze iken tüketilmektedir.

30. Tür Adı : *Trifolium nigrescens* Viv. ssp. *petrisavi* (Clem) Holmboe (Fabaceae)
Lokalite : Ova mevki yol kenarları
Yerel adı : Yonca
Bilgi veren kişiler : Münevver Uğurlu, Ali Bozca, Yusuf Aksu
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli : Toprak üstü kısımları toplanıp buzağı ve kuzulara verilir. Otlatılmaya götürülen besi hayvanları tarafından da bu bitki tüketilmektedir.

31. Tür Adı : *Trifolium spumosum* L. (Fabaceae)

Lokalite	: Tarım arazileri ve yol kenarları
Yerel adı	: Üçgül, Yonca
Bilgi veren kişiler	: Zahide Yılmaz, Günay Yılmaz
Kullanılan kısmı	: Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli	: Otlatılan besi hayvanlarının severek yedikleri bitkilerden birisidir.

32. Tür Adı : *Triticum aestivum* L. (Poaceae)

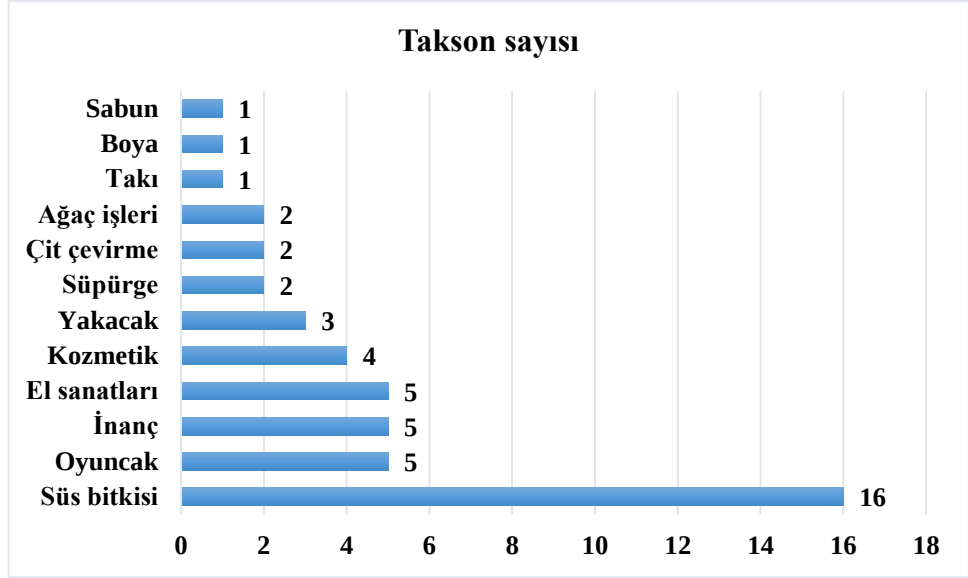
Lokalite	: Tarım arazileri
Yerel adı	: Akbuğday, Ekmeklik buğday
Bilgi veren kişiler	: Günay Yılmaz, Sultan Yılmaz
Kullanılan kısmı	: Toprak üstü kısımları ve meyve
Kullanım şekli	: Tarlada kurutulduktan sonra toplanıp patoz makinesi ile öğütülerek elde edilen saman, koyun, keçi ve ineklere verilmektedir. Ayrıca buğday taneleri de kümes hayvanlarına özellikle de tavuklara verilmektedir.

33. Tür Adı : *Vicia faba* L. (Fabaceae)

Lokalite	: Şahsa ait bahçeler
Yerel adı	: Bakla
Bilgi veren kişiler	: Yunus Yağız, Muhammer Kahraman, Günay Yılmaz
Kullanılan kısmı	: Toprak üstü kısımları
Kullanım şekli	: Olgunlaşan bitkinin toprak üstü kısımları toplanır ve güneşte tamamen kurutulur. Kuruyan bitkilerden tohum kısımları ayrılıp geriye kalan kısımlar ise besi hayvanlarına yem olarak verilmektedir.

4.5. Araştırma alanında tespit edilen diğer farklı kullanımlar

Araştırma alanında diğer farklı kullanımlar olarak gruplandırılan toplam 37 bitki taksonu mevcuttur. Genellikle yerel halkın “süs, oyuncak, inanç, el sanatları, kozmetik, yakacak, süpürge, takı, boya, çit çevirme, ağaç işleri ve temizlik” gibi kullanımlar “Diğer farklı kullanımlar” olarak gruplandırılmıştır (Şekil 4.6). Araştırma alanında bu gruba dahil edilen bitkilere ait bilgiler ise aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.6. Araştırma alanında tespit edilen diğer farklı kullanımlar

1. Tür Adı : *Allium cepa* L. (Amaryllidaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Soğan

Bilgi veren kişiler : Hatice Bozca, Zahide Yılmaz

Kullanılan kısım : Yaprak

Kullanım amacı : Oyuncak

Kullanım şekli : Cukcuk adı verilen olgunlaşan soğan yapraklarından büyük bir tanesi seçilip kopartılır. Bu yaprağın bir kısmı dikey şekilde kesilir ve küçük bir bölgesi de inceltilir. İnceltilen bölge ağıza alınıp ısıklık şeklinde ses çıkarılmaktadır.

2. Tür Adı : *Allium sativum* L. (Amaryllidaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Sarımsak

Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Hatice Bozca

Kullanılan kısım : Taze iken toprak altı kısmının kabukları ve kurutulmuş yaprakları

Kullanım amacı : Nazar ve tütsü

Kullanım şekli : Nazar değdiği düşünülen kişi için tütsü hazırlanır. Bu tütsünün içerisine üzerlik otu, sarımsak kabuğu ve biraz da tuz ilave edilerek ateşle yakılır. Tütsüden çıkan bu duman, nazar değen kişiye doğru tutulup dua okunur.

3. Tür Adı : *Alopecurus myosuroides* Huds. (Poaceae)
Lokalite : Tarla ve yol kenarları
Yerel adı : Yaban otu
Bilgi veren kişi : Durdu Yılmaz
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Kurutulmuş bitkinin çiçekli kısımları, sulu boya gibi çeşitli boyalarla boyanarak evlerde süs amaçlı olarak kullanılmaktadır.

4. Tür Adı : *Anagallis arvensis* L. ssp. *foemina* (Mill.) Schinz & Thell. (Primulaceae)
Lokalite : Kesmeli Mevki
Yerel adı : Morca, Mor çiçek
Bilgi veren kişi : Turan Akça, Askar Karakoç, Erdal Arı
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Koyun çobanları ve yerel halk tarafından küçük zarif ve güzel görüntüsünden dolayı toplanarak evlerde vazolara koyulur.

5. Tür Adı : *Asphodelus aestivus* Brot. (Asphodelaceae)
Lokalite : Kırtaş, Göllü mezar, Kesmeli ve Dalgın mevkileri
Yerel adı : Kiriş göbeği
Bilgi veren kişiler : Haluk Güleç, Yunus Yavaş
Kullanılan kısmı : Çiçekli dallar, Gövde kısmı
Kullanım amacı : Oyuncak
Kullanım şekli : Bu bitkinin gövde kısmından çocukların eğlence amaçlı olarak kullandıkları ve “rüzgârlık” olarak isimlendirdikleri bir oyuncak yapılmış. Ayrıca “köpek dövüşü” isimli bir oyunda da çiçekli dallı kısımlarından iki tanesi kanca şeklinde birbirine geçirilerek, çocuklar tarafından kancalar kırılmaya çalışılmış. Kıran kişi oyunu kazanmış. Maalesef günümüzde bu geleneksel oyunlar artık oynanmamaktadır.

6. Tür Adı : *Bromus tectorum* L. (Poaceae)

Lokalite : Tarla kenarları
Yerel adı : Püsküllü ot
Bilgi veren kişi : Güllü Akça
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Toprak üstü çiçekli kısımları kurutulup boyanarak veya sade bir şekilde vazolara konulur.

7. Tür Adı : *Centaurea solstitialis* L. ssp. *solstitialis* (Asteraceae)

Lokalite : Tarla sınırları, yol kenarları ve nadas araziler
Yerel adı : Kızılgöz diken
Bilgi veren kişiler : Ali Yılmaz, Günay Yılmaz
Kullanılan kısmı : Çiçekli dallar
Kullanım amacı : Oyuncak
Kullanım şekli : Eskiden çocuklar tarafından bu bitkinin çiçekli dallarından iki tane kopartılıp birbirine dolandır. Daha sonra gövde kısmından sert bir şekilde çekilerek çiçekleri fırlatılmış.

8. Tür Adı : *Cercis siliquastrum* L. (Fabaceae)

Lokalite : Kesmeli mevki ve Divlit cüruf alanı (volkanik alan)
Yerel adı : Gelincik, Erguvan
Bilgi veren kişi : Günay Yılmaz
Kullanılan kısmı : Çiçekli dallar
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Köylüler kırlara gittiklerinde çiçekli dallardan bir buket yapıp sevdiklerine hediye olarak takdim ederlermiş.

9. Tür Adı : *Cistus salviifolius* L. (Cistaceae)

Lokalite : Göllü mezar, Kesmeli ve Dalgın mevkileri
Yerel adı : Yakı otu, Yakı calbası
Bilgi veren kişiler : Hatice Bozca, Akile Arı, Cennet Yağız
Kullanılan kısmı : Kök

Kullanım amacı : Boya bitkisi
Kullanım şekli : Halı dokumada kullanılan iplerin boyanması için, bu bitkilerin kökleri kullanılırmış. Çünkü yöre halkı bu bitkiden yapılan boyaların daha kalıcı olduğuna inanmaktadır. Maalesef bu geleneksel kullanım da artık terk edilmiştir.

10. Tür Adı : *Coronilla parviflora* Willd. (Fabaceae)
Lokalite : Yol kenarları ve çayırılık alanlar
Yerel adı : Koç dövüşü, Yavruağzı
Bilgi veren kişi : Mevlüt Yılmaz
Kullanılan kısmı : Meyve
Kullanım amacı : Oyuncak
Kullanım şekli : Meyveler zincir şeklinde dizilerek çocuklar tarafından lades oyunu oynanmış. Maalesef bu geleneksel kullanım da artık terk edilmiştir.

11. Tür adı : *Cupressus sempervirens* L. (Cupressaceae)
Lokalite : Yol kenarları ve Mezarlık alanlar
Yerel adı : Selvi ağacı, Servi ağacı
Bilgi veren kişiler : Tefik Çınar, Eşe Çınar
Kullanılan kısım : Kozalaklar
Kullanım amacı : Oyuncak
Kullanım şekli : Köydeki çocuklar bu ağacın kozalakları ile bilye gibi oyun oynarlardı. Maalesef bu geleneksel kullanım da artık terk edilmiştir.

12. Tür Adı : *Doronicum orientale* Hoffm. (Asteraceae)
Lokalite : Göllü mezar mevki
Yerel Adı : Aslan otu, Eşek Papatyası
Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Münevver Uğurlu, Mevlüt Yılmaz
Kullanılan kısım : Çiçekli kısımlar
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Bu bitki bahar aylarında kırlarda kendiliğinden yetişmesine rağmen, henüz yeni topraktan çıktığında toprağıyla beraber alınıp bir saksıya dikilir. Bir

başka kullanım şekli ise, bu bitkinin çiçekli dallar kopartılıp direk vazolara koyulmaktadır.

13. Tür Adı : *Iris germanica* L. (Iridaceae)
Lokalite : Mezarlık ve Karataş mevkileri
Yerel adı : Urfar, Mayoz, Nevroz
Bilgi veren kişiler : Eşe Akkoyun, Döndü Akkoyun
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Şahsa ait bahçelere, yol kenarlarına ve özellikle de mezarlık alanlara süs bitkisi olarak dikilmektedir.

14. Tür adı : *Juglans regia* L. (Juglandaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Ceviz
Bilgi veren kişiler : Neziha Yılmaz, Ali Cangöz, Ziya Avcı
Kullanılan kısım : Meyve kabuğu ve odunsu gövde
Kullanım amacı : Kozmetik
Kullanım şekli : Kınanın renginin daha uzun süre kalıcı olması için, ceviz kabukları biraz su ile kaynatılıp soğuduktan sonra kına ile karıştırılır. Elde edilen bu karışımı, kadınlar ellerine ve/veya saçlarına sürerek bir gece bekletirler. Daha sonra yıkanan saçlar kızıl renge boyanır.

15. Tür Adı : *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl. (Cucurbitaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Su kabağı, Susak kabağı, Ölü kabağı
Bilgi veren kişiler : Durdu Yılmaz, Adem Yılmaz
Kullanılan kısmı : Meyve
Kullanım amacı : Geleneksel el sanatları
Kullanım şekli : Yöre halkı olgunlaşan kabakların bir yüzeyini yuvarlak biçimde kesip kurutarak tas yaparlarmış. Bu tası yöre halkı, cenazeleri yıkamak için kullanırlarmış. Maalesef bu geleneksel kullanım da artık terk edilmiştir.

16. Tür Adı : *Matricaria chamomilla* L. (Asteraceae)
Lokalite : Çayırılık alanlar
Yerel adı : Papatya
Bilgi veren kişiler : Kadriye Kahraman, Hatice Bozca, Nur Aksu
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Kozmetik, takı ve süs bitkisi
Kullanım şekli : Bu bitkinin kurutulmuş toprak üstü kısımları, bir litre kadar su ile kaynatılıp ılık hale geldiğinde saçlar yıkanır. Elde edilen papatya suyu saç renginin açılması için kullanılır. Bir başka kullanım ise, taze iken toplanan papatyalar aynı saç örgüsü şeklinde örülerek taç ve bileklik gibi takı yapımında kullanılır. Ayrıca toplanan papatyalar süs bitkisi olarak da vazolara koyulur.

17. Tür Adı : *Myrtus communis* L. (Myrtaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Mersin
Bilgi veren kişiler : Günnaz Çolak, Münevver Uğurlu
Kullanılan kısmı : Genç sürgünler
Kullanım amacı : Süs bitkisi ve inanç
Kullanım şekli : Kabristan ziyaretlerinde ölen kişinin mezarına koyulur. Bu geleneksel faaliyet yöre halkı tarafından sevap olduğuna inanıldığı için yaygın bir şekilde yapılmaktadır.

18. Tür Adı : *Neotinea tridentata* (Scop.) R.M.Bateman, Pridgeon & M.W.Chase (Orchidaceae)
Lokalite : Göllü mezar ve Kesmeli mevkileri
Yerel adı : Kedi kuyruğu, Kedi tırnağı
Bilgi veren kişiler : Bektaş Uğurlu, Yunus Yağız
Kullanılan kısmı : Çiçekli kısımlar
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Dağlardan toplanan bitkinin çiçekli kısımları süs olarak vazolara koyulur.

19. Tür Adı : *Orchis pallens* L. (Orchidaceae)
Lokalite : Göllü mezar ve Kesmeli mevkileri
Yerel adı : Mayoz, Sarı urfar, Sarı orkide
Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Günay Yılmaz
Kullanılan kısmı : Çiçekli kısımlar
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Dağlardan toplanan bu bitkinin çiçekli kısımları vazolara koyulur.

20. Tür Adı : *Osyris alba* L. (Santalaceae)
Lokalite : Taşlıkesik ve Yarınbası mevkileri
Yerel adı : Süpürge otu
Bilgi veren kişiler : Hasan Kavak, Alim Avcı
Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süpürge
Kullanım şekli : Doğadan toplanan bu bitkinin toprak üstü kısımları kurutulduktan sonra, orta kısımlarından bağlanarak çalı süpürgesi elde edilir.

21. Tür Adı : *Paliurus spina-christi* Mill. (Rhamnaceae)
Lokalite : Ova, Aktaş ve Kesmeli mevkileri
Yerel adı : Çaltı diken, karaçalı, çaltı
Bilgi veren kişiler : Ali Yılmaz, Yunus Yavaş, Haluk Güleç
Kullanılan kısmı : Odunsu dallar ve tohumlar
Kullanım amacı : Geleneksel el sanatı ve çit çevirme
Kullanım şekli : Bahar aylarında meralara çıkarılan besi hayvanlarının dışarıya çıkmasını engellemek için ağıl etrafını çevirmede çit olarak kullanılır. Farklı bir kullanım olarak, meyveleri çocuklar tarafından küpe yapımında ve ipliğe dizilip kolye olarak da kullanılmıştır. Maalesef bu geleneksel kullanım artık terk edilmiştir.

22. Tür Adı : *Peganum harmala* L. (Zygophyllaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler
Yerel adı : Üzerlik
Bilgi veren kişi : Kadriye Kahraman

Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımlar
Kullanım amacı : Nazar, tütsü
Kullanım şekli : Nazar değdiği düşünüldüğü vakit, metal bir küreğin üzerine kurutulmuş üzerlik bitkisi, sarımsak kabuğu ve bir tutam da tuz serpilerek yakılır. Bu yakma işleminde çıkan tütsü dumanının nazar değdiğine inanılan kişinin üzerine tutulurak dua okunur.

23. Tür Adı : *Phleum pratense* L. (Poaceae)
Lokalite : Tepe ve Kırdas mevkileri yol kenarları
Yerel adı : Kamış otu
Bilgi veren kişi : Döndü Karadağ
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Toprak üstü kısımları kurutulup boyanarak ve/veya sade bir şekilde vazolara konulmaktadır.

24. Tür Adı : *Pinus brutia* Ten. (Pinaceae)
Lokalite : Çamlık alanlar
Yerel adı : Çam ağacı, Kızılçam
Bilgi veren kişiler : Bektaş Akdayı, Hasan Kavak
Kullanılan kısım : Kozalaklar, gövde
Kullanım amacı : Yakacak ve ağaç işleri
Kullanım şekli : Kışın soba yakmak için kozalaklar ve ağacın odunsu gövdesinden elde edilen çıra kullanılmaktadır. Bu ağacın odunsu kısımlarından ise ahşap evlerin yapımında özellikle de tavan ve oyma işleme gibi farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Bu kullanımlardan farklı olarak, bu ağacın odunsu gövdesinden “düven” olarak da isimlendirilen ve harmanda tane ile sapı ayırmak için kullanılan ahşap araç yapımında da kullanılmaktadır. Ayrıca bu bitkinin odunsu kısmından yerel halk tarafından yapılan el sanatı da “ellik” olarak isimlendirilir. “Ellik” hem ellerin korunması için hem de bazı tahıl bitkilerin daha kolay bir şekilde biçilmesini sağlayan işlevsel bir küçük araçtır. Maalesef bu geleneksel kullanım artık teknolojik araçların yaygınlaşmasıyla bu kullanım terk edilmiştir.

25. Tür Adı : *Poa bulbosa* L. (Poaceae)
Lokalite : Çayırılık alanlar ve yol kenarları
Yerel adı : Sürmeli ot
Bilgi veren kişiler : Sultan Yılmaz, Zahide Yılmaz
Kullanılan kısım : Çiçekli kısım
Kullanım amacı : Kozmetik
Kullanım şekli : Şu an kullanımı olmamakla beraber, şaşırtıcı bir şekilde eskiden kadınlar bu bitkinin çiçekli kısımları ile kaşlarını boyarlarmış.

26. Tür Adı : *Populus alba* L. (Salicaceae)
Lokalite : Çeşme, Bağın kıyı ve Baraj mevkileri
Yerel adı : Kavak ağacı
Bilgi veren kişiler : Günay Yılmaz, Fettah Kuş
Kullanılan kısım : Odunsu gövde
Kullanım amacı : Ağaç işleri ve geleneksel el sanatı
Kullanım şekli : Kavak ağacının odunsu gövdesinden ev tavanlarının yapımında kullanılmaktadır. Ayrıca tarım el aletlerinin yapımında da kullanılmaktadır. Bu kullanımdan farklı olarak, yöre kadınları tarafından mayalanmış hamurlar “binet - bineyt” olarak adlandırılan ahşap 3 ve/veya 5 gözlü ekmek sepeti vasıtasıyla fırınlara taşınır. Bineyt kavak ağacının odunsu gövdesinden yapılmaktadır. Bu geleneksel el sanatı günümüzde hala devam etmektedir.

27. Tür Adı : *Quercus coccifera* L. (Fagaceae)
Lokalite : Kesmeli ve Korkular mevkileri, çalılık alanlar
Yerel adı : Pıynar
Bilgi veren kişi : Zahide Yılmaz, Kalender Demir, Bektaş Karakuş
Kullanılan kısım : Odunsu gövde kısımları
Kullanım amacı : Yakacak, Çit çevirme
Kullanım şekli : Hem yakacak olarak hem de bazı zararlı hayvanların girmesini engellemek için bahçe etrafını çevirmede çit olarak kullanılır.

28. Tür Adı : *Quercus ithaburensis* Decne. ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge
(Fagaceae)

Lokalite : Dağlık alan yol kenarları

Yerel adı : Meşe ağacı, Palamut ağacı

Bilgi veren kişiler : Zahide Yılmaz, Kalender Demir, Bektaş Karakuş

Kullanılan kısım : Dal kısımları, Gövde, Pelit

Kullanım amacı : Geleneksel el sanatı ve yakacak

Kullanım şekli : Bu ağacın odunsu kısmından sürgü, dirgen sapı, ananat, yabaltı ve tahta merdiven gibi birçok büyüklü küçüklü tarım el aletlerinin yapımında kullanılmaktadır. Ayrıca, gövde ve dallar hem mangal kömürü yapımında hem de yakacak odun olarak kullanılmaktadır.

29. Tür Adı : *Rosa* spp. (Rosaceae)

Lokalite : Şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Gül

Bilgi veren kişiler : Günnaz Çolak, Fadime Akça

Kullanılan kısım : Çiçekli dallar

Kullanım amacı : Süs bitkisi

Kullanım şekli : Şahsa ait bahçelerde süs bitkisi olarak ekimi yapıldığı gibi, çiçekli kısımları da koparılarak, evlerde vazolara koyulmaktadır. Ayrıca kabristan ziyaretlerinde de tercih edilen süs bitkilerinden birisidir.

30. Tür Adı : *Saponaria officinalis* L. (Caryophyllaceae)

Lokalite : Meyit taşı mevki, şahsa ait bahçeler

Yerel adı : Sabun otu

Bilgi veren kişiler : Günnaz Çolak, Fadime Akça

Kullanılan kısım : Çiçekli dallar

Kullanım amacı : Temizlik ve süs bitkisi

Kullanım şekli : Sabun amaçlı kullanım olarak bitkinin çiçekli kısımları kopartılıp ellerde sıkıca ovulduğunda köpük çıkartılır. Daha sonra köpüklü eller suyla yıkanarak temizlenir. Süs bitkisi olarak kullanımı ise bahçelerde hoş görünümünden dolayı dikimi yapılmaktadır.

31. Tür Adı : *Tragopogon porrifolius* L. ssp. *longirostris* (Sch.Bip.) Greuter
(Asteraceae)

Lokalite : Yol kenarları

Yerel adı : Kekeneç

Bilgi veren kişiler : Durdu Yılmaz, Bektaş Akdayı

Kullanılan kısmı : Papus

Kullanım amacı : İnanç

Kullanım şekli : Bitkinin tüylü papusları çocuklar tarafından dilek tutup üflenir. Eğer üflendikten sonra çiçek tablası üzerinde bir şey kalmaz ise, dileğin kabul olacağına inanılmaktadır.

32. Tür Adı : *Trifolium campestre* Schreb. (Fabaceae)

Lokalite : Çeşme ve Korkular mevkileri

Yerel adı : Sarı üçgül

Bilgi veren kişi : Sultan Yılmaz

Kullanılan kısmı : Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı : Süs bitkisi

Kullanım şekli : Bahar aylarında köy halkı tarafından toprak üstü kısımları toplanıp buket yapılarak vazoya konulur.

33. Tür Adı : *Triticum aestivum* L. (Poaceae)

Lokalite : Tarım arazileri

Yerel adı : Akbuğday, Ekmeklik buğday

Bilgi veren kişiler : Günay Yılmaz, Sultan Yılmaz

Kullanılan kısmı : Meyve (Buğday taneleri)

Kullanım amacı : İnanç

Kullanım şekli : Ölen kişinin hayrına olsun diye, üzerlerine dua okunmuş buğday taneleri mezarların üzerine serpilir.

34. Tür Adı : *Tulipa orphanidea* Boiss. ex Heldr. (Liliaceae)

Lokalite : Küçük tepe ve Göllü mezar mevkileri

Yerel adı : Lale, Manisa lalesi

Bilgi veren kişiler : Elif Şafak, Cennet Yağız
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Süs bitkisi olarak bahar aylarında toplanıp vazolara koyulur.

35. Tür Adı : *Urtica urens* L. (Urticaceae)
Lokalite : Şahsa ait bahçeler ve çayırılık alanlar
Yerel adı : Isırgan otu, cicirgen
Bilgi veren kişiler : Bektaş Akdayı, Sultan Yılmaz, Durdu Yılmaz
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Kozmetik
Kullanım şekli : Bir avuç kurutulmuş ısırgan otu kaynatılmış suya ilave edilip biraz soğuduktan sonra, saçlara parlaklık vermesi için durulanır.

36. Tür Adı : *Valeriana officinalis* L. (Caprifoliaceae)
Lokalite : Karataş ve Göllü mezar mevkileri
Yerel adı : Kedi otu, Tavşan topu
Bilgi veren kişiler : Yunus Yağız, Salih Doğan, İbrahim Palta
Kullanılan kısım : Toprak üstü kısımları
Kullanım amacı : Süs bitkisi
Kullanım şekli : Dağlardan toplanan bu bitki, hoş kokusundan dolayı evlerde vazoya konulur.

37. Tür Adı : *Vitex agnus-castus* L. (Lamiaceae)
Lokalite : Çeşme ve Korkular mevkileri
Yerel adı : Hayıt
Bilgi veren kişi : Cevdet Yağız
Kullanılan kısım : Dallar
Kullanım amacı : Geleneksel el sanatları ve süpürge
Kullanım şekli : Yerel halk tarafından bitkinin dalları küçük kuşlar için kuş kafesi, sepet ve süpürge yapımında kullanılmaktadır.

Diğer farklı kullanımlar olarak gruplandırılan bu bitkilerden oyun amaçlı olarak kullanılan *Asphodelus aestivus* Brot., *Centaurea solstitialis* L. ssp. *solstitialis*, *Coronilla parviflora* Willd., *Cupressus sempervirens* L. türleri; boya bitkisi olarak kullanılan *Cistus salviifolius* L. türü; ve el sanatları yapımında kullanılan *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl. ve *Paliurus spina-christi* Mill. türlerinin kullanımları maalesef artık günümüzde kullanılmamaktadır. Ayrıca yörede teknolojik araçların yaygınlaşmasıyla birlikte, ağaç işleri ve bazı odunsu el sanatları yapımı da sekteye uğramıştır (Şekil 4.7).

Kuş kafesi (*Vites agnus-castus* L.)

Süpürge (*Osyris alba* L.)

Saban
(*Quercus ithaburensis* Decne.
ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge)

Bazı tarım el aletleri
(*Quercus ithaburensis* Decne.
ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge)

Binet (*Populus alba* L.)

Ellik (*Pinus brutia* Ten.)

Şekil 4.7. Araştırma alanında tespit edilen bazı farklı kullanımlar

Elde edilen bilgiler doğrultusunda, bu 110 bitki taksonu içerisinde, 45 bitki taksonu birden fazla etnobotaniksel kullanım özelliği gösterdiği tespit edilmiştir (Çizelge 4.7). Bu kullanımlar arasında özellikle *Allium sativum* L. ve *Quercus ithaburensis* Decne. ssp.

macrolepis (Kotschy) Hedge türleri dört farklı kullanım grubuna sahip taksonlar olarak öne çıkmaktadır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Araştırma alanında birden fazla etnobotanik açıdan kullanımı olan bitkiler.

No	Botanik isim	Tıbbi	Gıda	Baharat	Hayvan yemi	Diğer farklı kullanımlar
1	<i>Allium cepa</i> L.	x	x			x
2	<i>Allium sativum</i> L.	x	x	x		x
3	<i>Alopecurus myosuroides</i> Huds.				x	x
4	<i>Anagallis arvensis</i> L.				x	x
5	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.		x			x
6	<i>Avena barbata</i> Pott ex Link	x			x	
7	<i>Brassica napus</i> L. cv. Napobrassica		x		x	
8	<i>Bromus tectorum</i> L.				x	x
9	<i>Cercis siliquastrum</i> L.		x			x
10	<i>Chenopodium album</i> L.		x		x	
11	<i>Cicer arietinum</i> L.		x		x	
12	<i>Cistus salviifolius</i> L.	x			x	x
13	<i>Coronilla parviflora</i> Willd.				x	x
14	<i>Cucurbita pepo</i> L.		x		x	
15	<i>Echinophora chrysantha</i> Freyn & Sint.		x	x		
16	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	x	x			
17	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér. ex Aiton		x		x	
18	<i>Ficus carica</i> L.	x	x			
19	<i>Juglans regia</i> L.		x			x
20	<i>Lathyrus digitatus</i> (Bieb.) Fiori		x		x	
21	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	x				x
22	<i>Mentha × piperita</i> L.	x		x		
23	<i>Morus nigra</i> L.	x	x			
24	<i>Ocimum basilicum</i> L.	x		x		
25	<i>Olea europaea</i> L.	x	x			
26	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	x				x
27	<i>Phleum pratense</i> L.				x	x
28	<i>Pinus pinea</i> L.		x	x		
29	<i>Polygonum aviculare</i> L.		x		x	
30	<i>Portulaca oleracea</i> L.	x	x		x	
31	<i>Prunus avium</i> L.	x	x			
32	<i>Quercus coccifera</i> L.				x	x
33	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne. ssp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge	x	x		x	x
34	<i>Rhus coriaria</i> L.	x		x		
35	<i>Secale cereale</i> L.		x		x	
36	<i>Sesamum indicum</i> L.		x		x	

Çizelge 4.7. (Devam) Araştırma alanında birden fazla etnobotanik açıdan kullanımı olan bitkiler

No	Botanik isim	Tıbbi	Gıda	Baharat	Hayvan yemi	Diğer farklı kullanımlar
37	<i>Thymbra spicata</i> L.	x		x		
38	<i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	x		x		
39	<i>Tragopogon porrifolius</i> L. ssp. <i>longirostris</i> (Sch.Bip.) Greuter		x		x	x
40	<i>Tribulus terrestris</i> L.	x			x	
41	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.				x	x
42	<i>Triticum aestivum</i> L.		x		x	x
43	<i>Urtica urens</i> L.		x			x
44	<i>Vicia faba</i> L.		x		x	
45	<i>Zea mays</i> L.	x	x	x		

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma alanı olarak seçilen Manisa İli Kula İlçesi Kenger köyü'nde yapılan bu etnobotanik çalışmada, 48 familyaya ait toplam 110 bitki taksonu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 110 bitki taksonun yerel halk tarafından 52'si gıda, 32'si halk ilacı, 11'i baharat, 33'ü hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yörede 37 takson da “süs, oyuncak, inanç, el sanatları, kozmetik, yakacak, süpürge, takı, boya, çit çevirme, ağaç işleri ve temizlik” gibi amaçlarla kullanımlara da rastlanılmıştır.

Bu tez çalışması, daha önce Manisa'nın diğer ilçelerinde yapılan etnobotanik çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bu yüzden Kula ilçesi'nin kalan diğer köylerinde yapılacak etnobotanik çalışmalar ile daha kapsamlı bir karşılaştırma yapılmasına imkan sağlayacaktır.

Günümüze kadar yapılmış pek çok etnobotanik çalışmalarda vurgulandığı gibi, bu geleneksel bilginin sistemli bir şekilde araştırılıp kaydedilmesi, özellikle de halkın tedavi amacıyla kullandığı bitkilerle ilgili taksonomik, biyokimyasal ve biyolojik aktivite çalışmalarının yapılması; geleneksel yemek ve yerel ürünlerin pazarlarda ve marketlerde yer tahsis edilerek tanıtımlarına katkıda bulunulması, ağaç işleri ve el sanatları mirasımızın folklorik ya da turistik amaçlı dahi olsa devamının teşvik edilmesi ile, sadece kayıt altına almakla birlikte sürdürülebilirliğinin sağlanmasında da çok önemli katkılar sağlayacaktır (Sargın 2013).

KAYNAKLAR

- Akçiçek, E. ve Vural, M., 2003. Kumalar Dağı (Afyon) ve çevresindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri. **Ot Sist. Bot. Derg.** 10(2), 151-163.
- Akyol Y. ve Altan Y., 2013. Ethnobotanical studies in the Maldan Village (Province Manisa, Turkey). **Marmara Pharmaceutical Journal**, 17, 21-25.
- Alexiades, M.N. and Sheldon, J.W., 1996. Selected guidelines for ethnobotanical research: A field manual. In: Cotton, C.M. (ed) **Ethnobotany: Principles and Applications**. John Wiley and Sons, New Jersey.
- Alpaslan, Z., 2012. Ergen Dağı (Erzincan)'nın etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, **Erzincan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Biyoloji Anabilim Dalı, Erzincan.
- Altay, V. ve Karahan, F., 2012. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bulunan bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma. **Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi**, 3(2), 13-28.
- Altundağ, E., 2009. Iğdır İlinin (Doğu Anadolu Bölgesi) doğal bitkilerinin halk tarafından kullanımı. **İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Doktora Tezi, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Anonim, 2020. www.kula.bel.tr (Erişim Tarihi: 12.12.2020)
- Balos E.M., 2007. Zeytinbahçe ile Akarçay arasında kalan (Birecik) bölgenin florası ve etnobotanik özellikleri. **Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Biyoloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa.
- Bayrak-Özbucak, T., Kutbay, H.G. ve Ergen Akcin, Ö., 2006. The contribution of wild edible plants to human nutrition in the Black Sea Region of Turkey. **Ethnobotanical Leaflets**, 10, 98-103.
- Baytop, T., 1984. **Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi, Geçmişte ve Bugün**. Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul.
- Bıçakçı, B., 2004. Bergama İlçesinin Etnobotanigi. Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Biyoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Bozkurt, H.Y., 2010. Manisa ili Kula ilçesi el sanatları. **Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Doktora Tezi, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı, Ankara.
- Bulut G.E., 2008. Bayramiç (Çanakkale) yöresinde etnobotanik araştırmalar. **Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Doktora Tezi, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bulut, G. and Tuzlaci, E., 2013. An ethnobotanical study of medicinal plants in Turgutlu (Manisa-Turkey). **Journal of Ethnopharmacology**, 149(3), 633-647.
- Cansaran, A., Kaya, Ö.F. ve Yıldırım C., 2007. Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köşeler Köyleri (Gümüşhacıköy/Amasya) arasında kalan bölgede etnobotanik bir araştırma. **Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi**, 19(3), 243-257.
- Çakılcıoğlu, U., Şengün M.T. ve Türkoğlu, İ., 2010. An ethnobotanical survey of medicinal plants of Yazıkonak and Yutbaşı Districts of Elazığ Province, Turkey. **Journal of Medicinal Plants Research**, 4(7), 567-572.
- Çelikel, Ö., 2002. Kayseri ve çevresinde halk tarafından kullanılan bitkilerin yöresel adları ve kullanım amaçları. **Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Biyoloji Anabilim Dalı, Kayseri.
- Çolakoğlu, M. ve Tömek S., 1975. **Ege Bölgesinde Bazı Yenebilen Otların Bileşimleri**. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 228, İzmir.

- Davis, P.H., 1965-1985. **Flora of Turkey and the East Aegean Islands**. vols. 1-9. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Deniz, L., Serteser, A. ve Kargioğlu, M., 2010. Uşak Üniversitesi ve yakın çevresindeki bazı bitkilerin mahalli adları ve etnobotanik özellikleri. **AKÜ Fen Bilimleri Dergisi**, 1, 57-72.
- Duran, A., Satıl, F. ve Tümen, G., 2001. Balıkesir yöresinde yenen yabani meyveler ve etnobotanik özellikleri. **Ot Sistematik Botanik Dergisi**, 8(1), 87-94.
- Elçi, B. ve Erik, S., 2006. Gündül (Ankara) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. **Hacettepe Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Dergisi**, 26(2), 57-64.
- Emre, G., 2003. Ezine (Çanakkale) yöresinin geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkileri. **Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ertuğ, F., 2000. An ethnobotanical study in Central Anatolia (Turkey). **Economic Botany**, 54(2), 155-182.
- Ertuğ, F., 2004. Wild edible plants of the Bodrum area (Muğla, Turkey). **Turkish Journal of Botany**, 28, 161-174.
- Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A. ve Dirmenci, T., 2004. Buldan (Denizli) etnobotanik alan araştırması. **TÜBA Kültür Envanteri Dergisi**, 2, 187-218.
- Ertuğ-Yaraş, F., 1996. Contemporary Plant Gathering in Central Anatolia (An ethnoarchaeological and ethnobotanical study). In: **Plant Life in Southwest and Central Asia**. Ege Univ. Press, İzmir.
- Eşen, B., 2008. Aydınlar Köyü ve çevresinin (Erdemli/Mersin) etnobotanik özellikleri. **Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, Biyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- Fakir, H., Korkmaz, M. ve Güller, B., 2009. Medicinal plant diversity of Western Mediterranean Region in Turkey. **Journal of Applied Biological Sciences**, 3, 2, 30-40.
- Heinrich, M., Barnes, J., Gibbons, S. and Williamson, E.M., 2004. **Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy**. Churchill Livingstone, Edinburgh.
- Işık, S., Gönüz, A., Arslan, Ü. ve Öztürk, M., 1995. Afyon (Türkiye) ilindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri. **Ot Sistematik Botanik Dergisi**, 2(1), 161-166.
- Jain, S.K., 1986. Ethnobotany. **Interdisciplinary Science Reviews**, 11(3), pp.285-292
- Jones, V., 1941. The Nature and Scope of Ehnobotany. **Chronica Botanica**, 6, 219-221.
- Kargioğlu, M., Cenkeci, S., Serteser, A., Evliyaoğlu, N., Konuk, M., Kök, M.Ş., and Bağcı, Y., 2008. An ethnobotanical survey of Inner-West Anatolia, Turkey. **Human Ecology**, 36, 763-777.
- Kendir, G. ve Güvenç, A., 2010. Etnobotanik ve Türkiye’de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış. **Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi**, 30(1), 49-80.
- Keskin, L., 2011. Kadınhanı (Konya) ve çevresinde yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri. **Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, Biyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- Maghsudi, M. and Parsapajouh, S., 2021. Ethnobotany in Iran: Pas-Qaleh village (Tehran); A case study. In: Öztürk, M. et al. (eds), **Biodiversity, Conservation and Sustainability in Asia: Volume II**, Chapter 42, Springer (In press).
- Öztürk, M. ve Özçelik, H., 1991. **Doğu Anadolu’nun Faydalı Bitkileri**. SİSKAV Yayınları, Ankara.

- Polat, R. and Satıl, F., 2012. An ethnobotanical survey of medicinal plants in Edremit Gulf (Balıkesir - Turkey). **Journal of Ethnopharmacology**, 139, 626-641.
- Sargın, S.A., 2013. Alaşehir ve çevresinde (Manisa) tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik araştırmaları. **Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Doktora tezi, Biyoloji Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Sargın, S.A., Selvi, S. ve Erdoğan, E., 2013a. Alaşehir Manisa yöresindeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler ve kullanım özellikleri. **Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma**, 6(3), 40-45.
- Sargın, S.A., Selvi, S. ve Akçiçek, E., 2013b. Alaşehir (Manisa) ve çevresinde yetişen bazı geofitlerin etnobotanik açıdan incelenmesi. **Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi**, 29(2), 170-178.
- Sargın, S.A., Akçiçek, E. and Selvi, S., 2013c. An ethnobotanical study of medicinal plants used by the local people of Alaşehir (Manisa) in Turkey. **Journal of Ethnopharmacology**, 150(3), 860-874.
- Sargın, S.A., Selvi, S. and López, V., 2015. Ethnomedicinal plants of Sarıgöl district (Manisa), Turkey. **Journal of Ethnopharmacology**, 171, 64-84.
- Sayar, A., Güvensen, A., Özdemir, F. ve Öztürk, M., 1995. Muğla (Türkiye) ilindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri. **Ot Sistematik Botanik Dergisi**, 2(1), 151-160.
- Selvi, S., Satıl, F., Polat, R. ve Çakılcıoğlu, U., 2012. Kazdağlarından (Balıkesir-Edremit) toplanan ve bölgedeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler üzerine bir araştırma. **Kazdağları III. Ulusal Sempozyumu**, 24-26 Mayıs 2012, Edremit Balıkesir.
- Tanker, M. ve Sucu, İ., 1983. Ege bölgesindeki halk ilaçları. **Ankara Ecz. Fak. Mec.**, 13, 130-140.
- Tütenocaklı, T., 2002. Ayvacık (B1, Çanakkale) ve çevresinin etnobotaniği. **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Tütenocaklı, T., 2014. Yenice (Çanakkale) ve çevresinde tarımsal bitki biyoçeşitliliği ve etnobotanik araştırmalar. **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Doktora Tezi, Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Tuzlacı, E. and Aymaz, P.E., 2001. Turkish folk medicinal plants, Part IV: Gonen (Balıkesir). **Fitoterapia**, 72, 323-343.
- Ugulu, İ., 2011. Traditional ethnobotanical knowledge about medicinal plants used for external therapies in Alaşehir, Turkey. **Int J. Med. Arom. Plants**, 1(2), 101-106.
- Ugulu, I., Baslar, S., Yorek, N. and Dogan, Y., 2009. The investigation and quantitative ethnobotanical evaluation of medicinal plants used around Izmir province, Turkey. **Journal of Medicinal Plants Research**, 3(5), 345-367.
- Ugurlu, E. and Secmen, O., 2008. Medicinal plants popularly used in the villages of Yunt Mountain (Manisa-Turkey). **Fitoterapia**, 79(2), 126-131.
- Uysal, İ., Gücel, S., Tütenocaklı, T. and Öztürk, M., 2012. Studies on the medicinal plants of Ayvacık-Çanakkale in Turkey. **Pak. J. Bot.**, 44, 239-244.
- Wikipedia, 2020. www.wikipedia.org.tr (Erişim Tarihi: 12.12.2020)
- Yıldırım, Ş., 2004. **Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği**. Kebikeç, Alp Matbaası, Ankara.
- Yücel, E. ve Tülükoğlu, A., 2000. Gediz (Kütahya) Çevresinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler. **Ekoloji Çevre Dergisi**, 9(6), 12-14.